

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

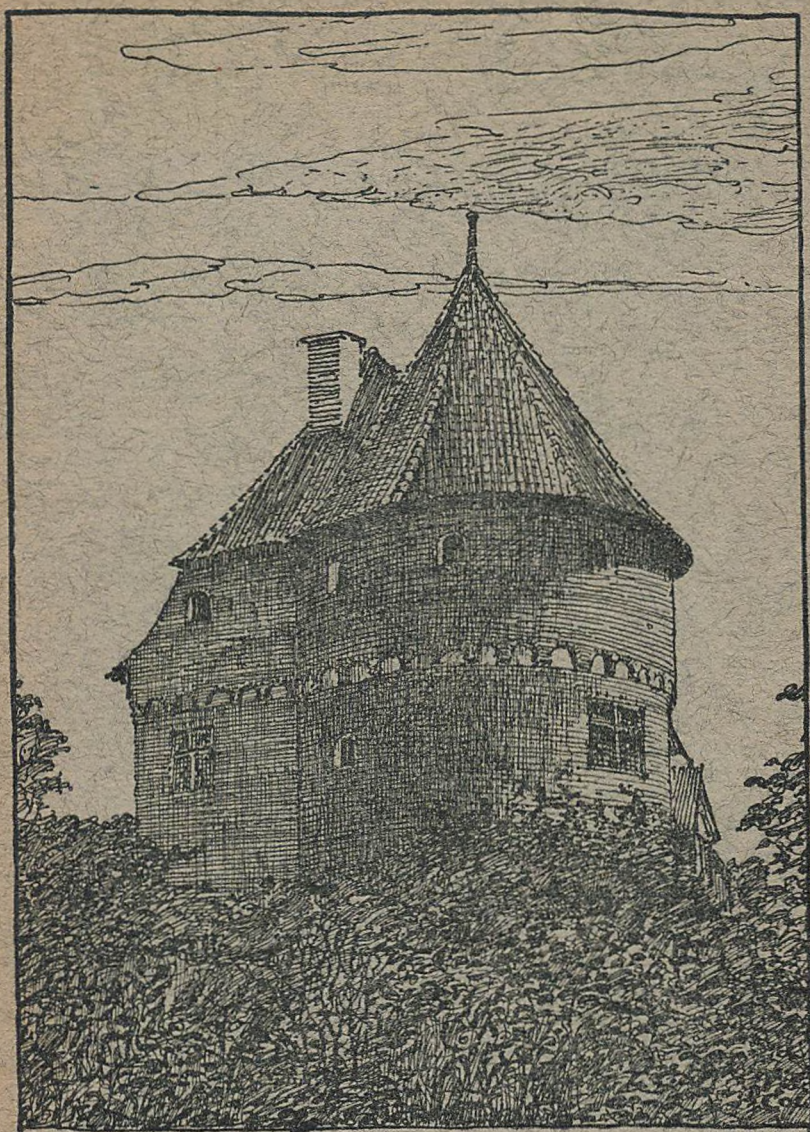
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

•BOGEM • OSZ • NYBORC •

120A
VESTRE SLOTSTÅRN
OMSLAGSTEGNING AF ARCHITEKT COLDING, NYBORG.

Nord

TEGLVÆRKSSKOVEN.

STORE
BÆLT

ORIENTERINGSKORT OVER NYBORG.

TIL STRAFFENSTALTEN
c: 10 MIN.

TIL KURHOTELLET OG CHRISTIANSLUND
c: 1/2 TIDERS GÅ

ORIENTERINGSKORT OVER NYBORG.

ALDERDOMSHJEM.....	22	ASYL OG VUGGESTUE.....	43
BADESTUVE.....	18	HOVEDVAGT.....	35
BANEGAARD STATS.....	25	KIRKEN.....	31
BANEGAARD LOKAL.....	41	KAPEL.....	21
BANK OG SPAREKASSE.....	15	HOMMANDANTGAARD.....	49
HOVEDSKOLE.....	23	KORSBRÖDREGAARD.....	32
BREDALS MONUMENT.....	34	LANBOSPAREKASSE.....	27
SLAGET VED NYBORG.....	48	MENIGHEDSHJEM.....	45
CHR IX MONUMENT.....	34	POSTHUS.....	26
MADS LERCKES GAARD.....	12	TEKNISK SKOLE.....	29
DÖVSTUMMESKOLE.....	3	TELEGRAFSTATION.....	36
ELEKTRICITETSVÆRK.....	8	TING- OG ARRESTHUS.....	20
EPIDEMIHUS.....	1	RAADHUS.....	45
FATTIGGAARD.....	10	REALSKOLE.....	41
LANDRORTEN.....	19	SLAGTEHUS.....	9
GASVÆRK.....	7	SLOTTET.....	6
ODSBANEGAARD.....	42	SYGEHUS.....	2
GRUNDSKOLE.....	17	SÖMANDSHJEM.....	38
POSTGAARDEN.....	30	TOLDKAMMER.....	60
ROYAL.....	37	VANDTAARN.....	4
NYBORG.....	33	VANDVÆRK.....	5
TURIST.....	24	VEIERBOD.....	47
DANIA.....	39		
HÖJSKOLEHJEMMET.....	46		
INDUSTRIHOTELLET.....	28		

HOTELLER

V. SCHÖNEMANN'S FORLAG, NYBORG.

C. SCHÖNEMANN, LITH. NYBORG

NYBORG TURISTFORENING.

BOGEN OM NYBORG.

VED
ERNST PETERSEN.
FHV. SKOLEINSPEKTØR I NYBORG.

TREDIE UDGAVE.

I KOMMISSION I V. SCHØNEMANN'S BOGHANDEL.
NYBORG - 1923.

C. Schenemanns Bogtrykkeri, Nyborg.

VED Udgivelsen af denne lille Bog, der fremkommer paa Foranledning af Nyborg Turistforening og med Understøttelse af Nyborg Byraad, har d'Hrt. Oberstløjtnant Theilgaard og Arkitekt Colding medvirket ved værdifulde Bidrag og Raad; men som Bogen nu foreligger, har jeg ene Ansvaret for dens Indhold og Form. Det er mit Haab, at »Bogen om Nyborg« vil blive læst ikke alene af fremmede Turister, men ogsaa af Nyborgs egen Befolkning; dens Fremstilling er præget af den Samfølelse med Sted og Forhold, som en mangeaarig Virksomhed i samme By nødvendig maa fremkalde.

Nyborg Realskole, 1 Juni 1910.

ERNST PETERSEN.

I denne anden Udgave er Afsnittene om Nyborg Slot og Museet samt om Christianslund fuldstændig omarbejdede; andre Rettelser er kun fremkommet, hvor den mellemliggende Tids Forandringer har gjort dette nødvendigt.

Nyborg Realskole, 1 Juni 1918.

ERNST PETERSEN.

KILDERNE til Nyborgs ældste Historie er ved Tilintetgørelsen af Byens Arkiv under Svenskekrigen kun blevet faa og spredte. Det er derfor først ved Fr. Crones haandskrevne Samlinger med mangeartede Oplysninger om Nyborgs forskellige Forhold (1887), at et større – om ikke altid sikkert – Kendskab til Byens historiske Udvikling er fremlagt, og paa Grundlag heraf samt efter selvstændige Undersøgelser har Oberst O. Staggemeier i 1891–1893 udgivet Jordebog for Nyborg i to Dele, hvoraf anden Del indeholder en skematisk Oversigt over Nyborgs Historie.

Efter at saaledes Byens almindelige Historie er blevet for saa vidt oplyst, er der i den senere Tid fremkommet mindre Afhandlinger med Behandling af mere specielle Opgaver, som Havnen (Trafikkontrolør H. C. Holst), Kirken (Pastor T. Løgstrup) m. m., en Begyndelse, som forhaabentlig maa blive fortsat.

Ved Fremsendelsen af 3die Udgave har jeg ment, at en efter ovennævnte og andre Skrifter bearbejdet Fremstilling af Nyborgs Historie passende vil kunne danne Indledningen til »Bogen om Nyborg«, og jeg haaber, at den lille Bog ogsaa under denne Form vil blive modtaget med velvillig Interesse af dens Læsere.

København, 1 Juni 1923.

ERNST PETERSEN.

Nyborg Bys Historie.

NYBORG By er opstaaet ved og har faaet Navn ^{1170—1250.} efter den ny Borg, der i Slutningen af det tolvte Aarhundrede, maaske omkring 1170, blev rejst paa Banken indenfor Fjorden paa Fyns Østkyst; som Borgens sandsynlige Anlægger nævnes Valdemar den Stores Søstersøn, Prins Knud († 1183), Søn af Venderfyrsten Prizlav. Allerede nogle Aartier forud, under Svend Grade, var bygget en Borg ved Vindingeaa, der nu efter den ny Borgs Anlæggelse blev kaldt Gammelborg, men om hvis Skæbne ellers intet kendes.

Begge Borge, den gamle og den ny, har været Led i de Befæstninger, som i det 12te Aarhundrede blev anlagt for at forsvare Øerne mod Vendernes Angreb; og til et saadant Forsvar var Nyborgs Beliggenhed fortrinlig.

Fjordens sumpede Bund naaede halvvejs op i nuværende Adelgade og bedækkede Vestervoldgade; største Delen af det Terræn, der nu danner Byens Grunde, bestod af Mose- og Engstrækninger, saa langt indtil de begrænsedes af de sammenhængende bagved liggende Vandarealer, Svanedammen, Ladegaardssøen og Hjulbyaa; hele Omegnen videre ud bedækkedes af store Skovstrækninger, der i Svenskekrigen ødelagdes, saa nu kun Smaadele er tilbage.

Op over dette lave og ufremkommelige Terræn hævede sig to Lerbakker, og paa den største af disse, paa Slotspladsens østlige Side, staar endnu det firkantede Taarn, der efter sin romanske Bygningsmaade maa være Hoveddelen i Nyborgs ældste Befæstning fra det 12te Aarhundrede.

Fra dette ikke let angribelige Sted blev efterhaanden nogle faa Forbindelsesveje lagt ud til Omegnen; Avernakkedam (Dæmning) førte ud ad mod Sydvest og afspærrede Hjulbyaa fra Fjorden; Nørredam blev Forbindelsen til den ældste Del af Byen, som blev anlagt imod Nord, beskyttet af Mosegrund og Vandstrækninger; Østerdam endelig er vistnok først anlagt, da Vej blev nødvendig fra Nærmerøens Skibsbro til Terrænets anden Lerbakke, hvor senere Vor Frue Kirke er bygget.

I Borgens ældste Tid maa Adgang fra Fjorden til Slottet og dets Omgivelser antages at have været en Rende, Resten af Hjulbyaaens tidligste Løb, hvis Vej man endnu i vore Dage har kunnet følge fra Statsbanens Terræn under Lokalstationens Grund til Vandværkssøen; denne Snigvej var let at skjule og spærre for de vendiske Fjender og bidrog saaledes i væsentlig Grad til Befæstningens Forsvar.

Dette er i store Træk, hvad der kan vides om Nyborg, Borgen og Byen, i den ældste Tid; det var Ufreds Aar, der gav Anledning til Grundlæggelsen; men da Valdemarernes Sejre i det 13de Aarhundrede bragte Freden til de danske Farvande, skulde det snart vise sig, at Nyborgs Beliggenhed frembød vidtrækkende Muligheder for en betydningsfuld Udvikling.

1250—1450.

Samtidig med at Danmark blev Herre over Østersøens Vande, samledes Rigets forskellige Dele til en Enhed, og af begge Forhold udviklede sig en hidtil ukendt Forbindelse mellem Øerne indbyrdes, med Skaane imod Øst og med Jylland imod Vest. Da frembød den for Vinde lune Nyborg Fjord sig som et ypperligt Landingssted for Overfarten til og fra Sjælland, og da selve den lille By var centralt beliggende i det daværende danske Rige, fremkom heraf den Betydning for Nyborg, at dets Slot i et Par Aarhundreder blev baade Kongeborg og Rigsborg.

Omtrent 1200 kan det antages, at den ældste Del af

det endnu staaende Slot er blevet opført, og at Kongerne som Regel herefter i kortere eller længere Tid har taget Ophold der. Men da paa samme Tid Adelens og Kirkens stigende Magt fremkaldte de Rigmøder, der fra 1282 gik over til at blive en fast Statsinstitution med lovgivende Myndighed og senere kaldtes Danehof, da blev Nyborg paa Grund af sin Beliggenhed ogsaa Sædet for disse. Fra 1284 fastsloges det, at disse Møder altid skulde holdes i Nyborg, en Bestemmelse, der dog ikke helt blev overholdt. — Af de mest betydningsfulde nævnes Mødet 1256 paa St. Helge Kirkeplads, bekendt fra Striden mellem Kong Kristoffer den I og Erkebispens Jacob Erlandsen; Mødet 1282, hvor Erik Klipping indgik paa den første Haandfæstning; Mødet 1326, da Valdemar af Sønderjylland udstedte sin Haandfæstning som dansk Konge, og Mødet 1386, da Dronning Margrethe overlod Sønderjylland til Gerhard VI; det sidste Danehof i Nyborg afholdtes 1413, da Greverne af Holsten fradømtes al Ret til Sønderjylland. De tre nordiske Rigers Forening bevirkede, at Sædet for Danehofferne, og senere Herredagene, maatte flyttes til Byerne ved Øresund.

Et mærkeligt Afsnit af Danmarks Regeringshistorie var dermed afsluttet, og det gamle Slot i Nyborg staar som et værdigt Minde derom.

At Kongerne saaledes for kortere eller længere Tid tog Ophold paa Nyborg Slot, og at dette blev Sæde for Rigmøderne, fik stor Betydning for Byens Udvidelse og Udvikling; Haandværkere og Købmænd tog Stade i Byen, og adskillige Adelsmænd byggede sig Huse for at kunne have Bolig der under Møderne; dertil kom en forøget Overfart fra og til Sjælland, og vel ogsaa at hanseatiske Købmandsskuder fandt Vej til Fjorden for at handle med de nyborgske Borgere.

Naar den gamle By maatte udvide sig, var det naturligt, at dette skete mod Syd, ud ad mod Fjorden; allerede under Erik Klipping omtales „Byens Grav“, den senere saakaldte „Rosenbæk“, der ikke alene dannede Bygrænsen mod Øst og Syd, men ogsaa skulde forsyne Byen med Drikkevand; den udgik ved en Sluse fra Svanedammen, der med en Dæmning, for Saltvandets Skøld, afspærredes fra Storebælt og saaledes blev en Sø, hvorpaa Graven overskar Færgestræde (nu Adelgade) og endte ved Udlob i Fjorden.

Det sumpede Terræn har vel endnu ikke været meget bebygget; Østerdam førte endnu ud til Nærmerøens Skibsbro, senere kaldet Holmens Bro, hvor Færgesmakker og andre Skibe kunde lægge til; derfra førte den tidligere omtalte Rende op til Slottet, og ved Enden af Færgestræde (Adelgade) fandtes en Baadebro, der endte omtrent ved den nuværende Vagtbygning. Fjorden var endnu i flere Aarhundreder kun sejlbare for større Fartøjer 1000 Alen fra Byen. Den ældre nordlige By var saaledes endnu i nogen Tid den vigtigste Del af Nyborg; der laa ogsaa den gamle Kirke, St. Helge Kirke, hvis Opførelse maa henvises til Nyborgs ældste Tid.

Men at Nyborg hundrede Aar efter dens Begyndelse dog har været en By af nogen Betydning — maaske atter paa Grund af Slottet — fremgaar af, at der fra Kong Erik Klippings Tid er tildelt den en Stadsret; den er dateret fra 1. Juni 1271, og dens Udstedelse er efter Traditionen tillagt Kongen selv; efter senere Undersøgelser formenes den imidlertid at være et Privatarbejde, en dansk Redaktion af den to Aar ældre latinske Ribe-Ret; men ogsaa saaledes har den utvivlsomt været anset for ægte og været efterlevet.*)

Endnu er dog Efterretningerne om Byen kun faa, og noget Billede af dens Udseende kan vi først begynde at danne os i det følgende Hundredeaar; dette gælder dog kun den ny Del, det nuværende Nyborg; om den ældre tier alle Meddelelser; det kan derfor antages, at Byens Tyngdepunkt allerede da er flyttet imod Syd; herpaa tyder ogsaa, at Pladsen for Byens Torv allerede ved Aar 1300 blev lagt, hvor nuv. Hotel Postgaarden ligger, og at Udviklingen er gaaet videre i denne Retning, viser Grundlægningsen af Vor Frue Kirke 1388 under Dronning Margrethes Regering. Omkring 1400 opførtes ogsaa Kirkens Nabobygning, der 1441 af Ejeren, Lensmanden paa Nyborg Slot, Hr. Steen Basse, overdroges til Antvorskov Kloster. Gaarden kaldtes nu Korsbrødregaarden, men var intet egentligt Kloster, kun en Slags Udliggerpost fra Antvorskov med faa Munke, eller maaske kun Lægbrødre i Antvorskovs Tjeneste.

Noget selvstændigt Kloster for Munke eller Nonner har der saaledes aldrig været i Nyborg.

*) Trap: Danmark, 4. Udg., 4. Bind.

Endelig ved Hundredaarsskiftet 1400 hører vi nukendte Navne paa Gader eller i hvert Fald deres nuværende Retning angivet.

Nørregade strakte sig dengang over det nuværende Torv til Møllebroen, der med den gamle Slotsmølle laa ved Nørrevoldgade. Kongegade hed Søndergade, den korte, men brede Adelgade kaldtes endnu Færgestræde.

Og ved Erik af Pommerns Gavnildhed blev Nyborg en velstaaende By med betydelige Jorder; ved Privilegium, dateret Mortensdag 1435, skænkede Kongen „Nyborg Bys Borgmestre, Raad, Almue og alle deres Efterkommere“ Flæskholmsjorderne og Nærmer-Øen; de førstnævnte Jorder udgjorde dengang et samlet Skovkompleks, hvis Rester nu kaldes Fredeskoven, Teglværksskoven og Christianslund.

Nyborg gik saaledes med de bedste Fremtidsmuligheder ind i det næste Tidsrum; dette blev ogsaa det mest dramatiske i Byens Tilværelse; en fredelig Idyl og en kortvarig Strid, begge knyttede til Byens Barn, Christiern den II, og derefter en Fremgangstid, der bragte baade Velstand og Anseelse, indtil det alt brød sammen ved Begivenhederne 1658—60. 1450—1650.

De første Konger af den oldenborgske Slægt fik stor Indflydelse paa Nyborgs Udvikling. Kong Hans opholdt sig ofte i længere Tid paa Slottet; den ældste toetages Bygning af dette maa inden Aar 1500 være bleven forlænget imod Syd og sammen med denne Forlængelse være forhøjet til 3 Etager. I et af Værelserne fødtes den 1. Juli 1481 Danmarks senere Konge, Christiern den II og 1485 hans Søster, Elisabeth. Sagn fortæller om Christiern den II's første Barndomstid, men ellers har Nyborgs Historie ingen særlige Minder om hans Regering; først efter hans Fangenskab paa Sønderborg bragte Borgernes Hengivenhed for ham Byen ind i „Grevens Fejde“.

Grev Kristoffer landede 1534 ved Kerteminde, og ved Borgernes Hjælp overrumplede han Nyborg og belejrede Slottet; Besætningen herfra gjorde et Udfald, og under Kampen afbrændtes den gamle nordlige Del af Byen med St. Helge Kirke for ikke mere at fremstaa. Slottet maatte dog overgive sig til Grevens Tilhængere; men Aaret efter lykkedes det Johan Rantzau, efter Slaget ved Øxnebjerg, hurtigt at komme i Besiddelse af Byen og Slottet.

Nu blev Christian den III Konge, og hans Regering blev en lykkelig og frugtbringende Tid for Nyborg. Christian den III opholdt sig i flere Maaneder ad Gangen paa Nyborg Slot, og mange vigtige Breve og Afgørelser udsendtes derfra; det Forslag, som Rigsraadet havde stillet Frederik I, at gøre Nyborg til Residensstad i Stedet for det oprørske København, men som han afslog, syntes saaledes en kort Tid virkeliggjort af Christian den III, indtil Byen ved Øresund sejrede. Nyborg Slot blev ogsaa for ham en værdig Residens; den sidste Tilbygning imod Nord blev føjet til, med Riddersal forneden, rummelige Stuer foroven, og nu stod Slottet smukt med Taarne og Spir, med Ringmur og Sidefløje.

Men Begivenhederne under Grevens Fejde varselede, og Christian den III besluttede at værne Byen ved Anlæg af Fæstningsværker, bedre end Middelalderens, og saa rejste disse sig, væsentlig mod Syd og Øst, idet de først under Frederik III afsluttedes mod Nord og Vest. Dermed dannedes ogsaa for lange Tider Byens Grænser. Den gamle afbrændte By opførtes ikke mere; derimod blev der givet Erstatning herfor ved Udvidelse mod Øst, ved Bebyggelsen af „Nyenstad“; ogsaa Vejen over „Østerdam“ nedlagdes, og Forbindelsen til Nærmerøen tilvejebragtes ved en Stendæmning, den senere Havnegade.

For at afløse det daarlige Drikkevandstilløb fra Svandedammen gennem „Graven“ lod Christian III Vandet fra Hjulby Aa lede ind i Møllegreven ved Slottet, hvorfra det i Trærender førtes rundt i Byen, der saaledes fik en Vandforsyning, der kunde bruges i 300 Aar. Den gamle Grav blev efterhaanden til den nu forsvundne „Rosenbæk“.

Medens Nyborgs Forandring til Fæstning kun bragte den Nederlag og Tab i Krigens Dage og ringe Vinding i fredelige Tider, lykkedes det derimod for Christian den III at aabne en ny Adgang til Fjorden og derved bane Nyborg Vej til den Velstandskilde, som dens Beliggenhed ved Vandet havde skænket den, men som Forholdene først nu tilfulde tillod den at benytte. Kongen skænkede nemlig 1548 ved Gavebrev Byen det gamle „Griff van Sund“, d. v. s. den tørlagte inderste Del af Fjorden; her anlagdes nu i Stedet for den tidligere Baadebro en ny Skibsbro, der strakte sig fra Enden af Færgestræde (Adelgade) ved Broen over Fæstningsgraven ud

til den sejlbare Rende (omtrent ved den nuværende Toldbod).

Var end denne Begyndelse til Nyborgs Havn i lange Tider endnu kun lidet gunstig og derfor ogsaa kun i ringere Grad benyttet, saa blev dog Skibsbroens Anlæggelse som et Symbol paa den Blomstringstid for Nyborg, der samtidig begyndte. Ny Udvikling af Handelsforholdene i Forbindeise med udvidet Benyttelse af de stedlige Fordele blev det Grundlag, hvorpaa Byens Borgere med Kraft og Dygtighed fremskaffede en Handelsvirksomhed og en Samfærdsel, der i 100 Aar førte Nyborg frem i den første Række af Danmarks Byer.

Hansestædernes Magt var brudt, nu var det engelske og hollandske Skibe, der søgte ned til Østersøen; men Vejen gik hidtil gennem Øresund, for at Kongens Kasse kunde blive rig ved den dyrebare Told; Storebælt var lukket, indtil Frederik II 1560 befalede et Vagtskib udlagt ved Indsejlingen til Fjorden for at kræve Told af de forbi-sejlende Skibe. Fra nu af blev Storebælt ogsaa Vej for Handelsskibe til Østersøen. Strømtolden blev betalt i Nyborg, og rigelig Anledning til Handelsomsætning blev derved givet Byens driftige Købmænd. Skibene lagde ind paa den fredelige Fjord, og i Baade og Pramme førtes Varerne fra og til. Christian den IV oprettede 1624 den hamburgske Post, den første regelmæssig organiserede Postinstitution. Posten førtes over Kolding og Nyborg, hvorfor der ogsaa fra sidstnævnte By indrettedes en fast ordnet Overfart til Korsør med de saakaldte Smakker (Færgejagter), eftersom Vejr og Vind tillod det. En ny Skibsbro anlagdes ved Slipshavn, for at rejsende kunde landstige der, naar Fjorden var tilfrossen.

Vi har om denne Tid Beretninger, som i stærke Udtryk fremhæver Nyborgs Betydning baade for Told og Handel, idet der nævnes, at ikke alene fremmede Skibe foretrak Sejlads gennem Storebælt for at søge Handel med de Nyborg Købmænd, men at ogsaa disse selv sendte egne Skibe paa Langfart for at hente Sydevropas Varer hjem.

Det var altsaa gode Dage for Nyborg; kongelig Gunst sammen med borgerlig Dygtighed fremkaldte ved Forholdenes Udvikling en gylde Tid.

Christian den IV opholdt sig ofte i Nyborg, han var

Byen velsindet, og paa sin folkelige Maade, søgte han Borgernes Kreds ved Indbydelse til Slottet eller ved personligt Besøg i deres Hjem; og de Nyborg Borgere kunde ogsaa hjælpe ham i Nøden; i Krigstiden 1643—45 ydede de ham et Laan paa 1183 Rdl. 32 Skilling, og da Peder Nielsen, Byens Borgmester 1614—38, en Gang gjorde et Gilde for Kongen, skænkede han denne som Gave, Kongen og Riget til Nytte, et armeret Fregatskib, bygget i Frankrig; til Købmandsbrug var det for stort.

1650—1870. Men Lykkens Dage var snart forbi, Ulykken stod for Døren. Svenskekrigen blev erklæret i Efteraaret 1657; Vinteren dannede Bro over Lillebælt, og Karl Gustav førte sine sejervante Soldater over til Fyn. Den 31. Januar 1658 blev Nyborg besat af Fjenden; Fæstningen, paa hvis Udbedring der stadig var arbejdet, viste sig ubrugelig til at yde Modstand. Slottet blev taget i Besiddelse af Soldaterne, og Borgerne fik deres Hjem og Familie udsat for Vold og Ødelæggelse. Byen laa nu i to Aar afspærret fra Omverdenen, og al Handel, Om-sætning og Skibsfart ophørte. Selv efter Roskildefreden opretholdt Kong Gustav, ifølge sine hemmelige Planer, Besiddelsen af Nyborg, til han igen begyndte Krigen i Efteraaret 1658. Fæstningen ved Bæltet var for ham et vigtigt Pant paa Besiddelsen af Danmark.

Om Voldsmagtens Ødelæggelser, om Tab og Sorger findes ingen samtidige Beretninger, de beske Minder fulgte med de døde i Graven; men i den mørke Vinters Sammenbrud lyser Peder Bredals mandige Bedrift, da han under Fjendens Kugler isede sine Skibe ud af Fjorden, og Nyborgs Navn er med Ære knyttet til den sidste afgørende Kamp i Svenskekrigen; den 14. November 1659 kastede den danske Hær, under Anførsel af Schack og Eberstein efter en hidsig Fægtning paa Nyborg Jorder de svenske tilbage til Byens Volde og tvang Dagen efter de tiloversblevne — det var særlig Ryttere — til Overgivelse „paa Naade eller Unaade“.

Den Dag blev Nyborg atter fri; men det var en sorgfuld og forarmet By, de danske tog i Besiddelse; Slottet var ilde behandlet, dets Ladegaard nedrevet, de omliggende Skove forhuggede, og Markerne udyrkede. Nyborgs vigtigste Hjelpekilder, dets Skibe og Færger, var bortført, ja selv ligesom dets Historie var afsluttet, idet hele dets

gamle Arkiv, Fortidens Dokumenter og Regnskaber, var sendt til Sverrig eller tilintetgjort. Og i Byens Huse, de store som de smaa, sad sørgende Mænd og Kvinder berøvede deres Velstand og tyngede af de Ulykker, der under Krigens Vold havde ramt dem og deres nærmeste. Det saa ud til en haabløs Fremtid, og virkelig skulde der gaa henved hundrede Aar, før ny Slægter skulde se et nyt opblomstrende Nyborg. Hjælpen maatte komme fra Regeringen, og den nu enevældige Konge var beredt; Nyborg var jo ikke blot en nødstedt By, men ogsaa endnu en By af Betydning, den næststørste paa Fyn og i Besiddelse af det vigtige Overfartssted til Sjælland. Ved Reskript af 12. Novbr. 1660 befalede Frederik den III, at der aarlig i Nyborg den 14. Novbr. skulde afholdes Taksigelsesfest for Slaget ved Nyborg; det var smukt og taknemmeligt, og Aaret efter, ved Reskriptet af 8. Novbr. 1661, viste Kongen i Gerning sin Taknemmelighed overfor Byen ved at gøre den til Stabelstad for Fyn, „at Nyborg derved kunde komme i forrige Velstand igen“; alle Varer fra og til Udlandet skulde paa Fyn ind- og udføres gennem Nyborg; ogsaa fritoges Indbyggerne i en Række Aar helt eller delvis for forskellige Skatter og Afgifter.

Ny anlagte Volde mod Nord og Vest afsluttede nu helt Nyborgs Befæstning; Landporten opførtes, og Slottet dækkedes mod Vest af den endnu bevarede Vold.

Endelig oprettedes 1664 et Embede for en Præsident i Nyborg; Opgaven for denne høje Embedsmand skulde være med særlig Omsorg at varetage den nedtrykte Bys Forhold og Interesser; men Valget faldt højt uheldigt ud. Præsident Claus Rasch var en begavet og dygtig Mand; men hans eneste Formaal var at tjene sin egen Nytte og Havesyge. Efter de gamle Lens Ophævelse tilbød Regeringen paa gunstige Vilkaar at overdrage Slotsjorderne til Nyborgs Indbyggere; Jorderne var endnu efter Krigen i forsømt Tilstand, og ingen af Borgerne dristede sig til at overtage dem eller forstod, at her var en Opgave til at handle i Samling. Saa opnaede Præsidenten Claus Rasch sammen med et Par Magistratspersoner at faa Skøde paa Slotsjorderne 1672; men da disse Medejere, som han havde vidst, intet kunde betale, maatte de allerede 1674 udstede Eneskøde til Claus Rasch, og paa dette Skøde fik han kgl. Konfirmation 1675. Disse Jorder, 14—1500 Tdr.

Land, forenedes med den af ham tidligere erhvervede Bondegaard, Bagnegaard, og Claus Rasch var saaledes Herre til et Gods, som han kaldte Raschenberg.

Endnu kunde Byens Præsident have vist Omsorg for Byens Tarv ved at lade disse betydelige Jorder inddrage som skattepligtige under Nyborg Kommune; men ogsaa her svigtede han, idet han sørgede for, at Raschenbergs Jorder, der strakte sig lige ind til og omkring Nyborg, blev skyldsatte til Nyborg Landsogn uden Forpligtelse overfor Nyborg. Claus Rasch blev adlet og døde 1705 som Borgmester i København. Med hans Gods var der intet Held for hans Slægt, det blev forødt; og efter at flere forskellige Ejere havde besiddet Raschenberg, blev Gaarden og Godset købt af Gehejmeraad Gregers Juel; hans Enke oprettede heraf Stamhuset Juelsberg, 1797.

Ogsaa indenfor Nyborgs eget Omraade søgte Claus Rasch ad Omveje at tilvende sig Jord og Ejendomsrettigheder, bl. a. over Holmens Bro og den tilliggende Skibsbyggerplads; men imod disse Overgreb rejste endelig Borgersekabet sig under Ledelse af Magistraten — Præsidentembedet var ophævet — og ved en Række Højesteretsdomme Aar 1700 tabte Claus Rasch væsentlig alle de imod ham anlagte Sager.

Det syntes saaledes, at det ny Slægtled, der omkring 1700 var vokset op, var frigjort for Trykket af Svenskekrigens Rædsler og var besjælet af ny Kraft til at bygge Nyborgs Fremtid op. Fra gammel Tid havde Byen sine Jorder og Skove, men Forholdene indenfor Tidens Landbrug frembød ikke Muligheder for Fremgang; Vejen hertil maatte som hidtil bygges paa Søen.

Medens Færgejagterne lagde til ved Holmens Bro, og denne ogsaa blev brugt under vanskelige Forhold, laa Byens egentlige Skibsbro stadig ret unyttet hen; trods forskellige Istandssættelser var den skrøbelig, og Vandet omkring den var lavt, fuldt af Dynd og Opfyld; kun mindre Fartøjer kunde naa ind til den, og ved større Skibe benyttede man fremdeles Losning og Ladning ude paa Fjorden ved Pramme og fladbundede Baade.

Omkring 1730 blev der da gjort en afgørende Anstrengelse for at faa Broforholdene grundig forbedret; med Regeringens Støtte og ved Hjælp af de saakaldte „Kanalpenge“, der opkrævedes for hvert Skib samt for

Personer, Gods og Kreaturer ved Sejlads mellem Korsør—Nyborg, fremmedes Arbejdet saaledes, at den ny Skibsbro kunde afleveres 1753; den var 200 Alen lang, og Dybden omkring den omtrent $9\frac{1}{2}$ Fod, en for de Tider anelig Dybde; Nyborg Fjord og Havn nævnes da ogsaa som saa bekvem for Sejlads og Handel, at „ingen Lige findes i Riget, naar man undtager København“.

Nogen egentlig Havn med beskyttende Bolværker havde Nyborg dog endnu ikke — saa lidt som de fleste andre af Danmarks Købstæder — Fjorden var stadig Ankerplads for de større Skibe.

Det var i rette Tid, at disse Forhold blev ordnet, thi Slutningen af det 18. Aarhundrede gav ogsaa Nyborg sin Del af den heldige Opgang i Skibsfart og Handel, som tilfaldt det neutrale Danmark under de store Krige.

Nyborg fik igen sin egen Handelsflaade, ikke stor, men dog paa dens Højdepunkt omtrent 20 Koffardiskibe, der gik til England og paa Langfart til Vestindien.

Ogsaa et „grønlandsk Kompagni“ stiftedes og holdt i 20 Aar (1758—78) et Skib paa Robbefangst ved Grønland; Kompagniets Plads med Pakhus og Trankogeri laa paa Holmen.

Der var i disse Aar livligt ved Nyborg Skibsbro: Færgesmakker kom og gik med Passagerer, Kvæg og Varer, og Byens Privilegium som Stabelstad førte talrige Skibe til dens gode Ankerpladser paa Fjorden. Holmens Bro blev endnu benyttet, men i mindre Grad, indtil den nedlagdes 1827. Der var saaledes Liv og Handel nok for Borgerne indenfor Voldene; her strakte sig de tre parallelle Hovedgader med Sidegader imellem, Husene var lave, overvejende af Bindingsværk med krydsende Bjælker, kun faa af Grundmur og helt af Sten. Gaardene var smaa, og de større Købmandsgaarde opfyldtes af Træhuse og Stalde. De gamle Lader og Stalde fra Frederik den II's Tid udenfor Landporten var nedrevet i Svenskekrigen. Ildebrande havde derfor et let og rigt Bytte, og den største af dem, i 1797, gav da ogsaa Anledning til, at det gamle Nyborg forsvandt, og en ny By fremstod, mindre malerisk, men rigere paa Muligheder for Fremtiden.

Natten mellem 11. og 12. September 1797 udbrød Ild paa Hjørnet af Adelgade og Vestervoldgade; en hæftig

Østenvind førte hurtig Ilden videre til Korsgade, og derfra bredte den sig til Kongegade, Mellemgade, Nørregade og Torvet; da Ilden standsede næste Dags Eftermiddag, havde den hærget den største Del af Byen og lagt 143 Gaarde og Huse, tilligemed Raadhuset, i Aske. Nøden for de brandlidte, som havde mistet Hus og Hjem, var stor, men ved en Indsamling over begge Rigerne, Danmark og Norge, skaffedes baade rigelige Pengemidler og øjeblikkelig Hjælp i Fødevarer, Brændsel og Linned. Da Byen skulde opbygges igen, bevilgede Regeringen et Laan for derved at sikre sig Gennemførelsen af forskellige gavnlige Foranstaltninger; Gadernes Bredde blev større, og til de Ejere, der byggede Husene helt af Grundmur, ydedes en større Understøttelse; lille Kongegade flyttedes længere mod Øst, og fra Mellemgade til Nørregade anlagdes Nygade. — Til Hjælp ved Opførelsen af de mange Bygninger anlagdes et Teglværk ved den Skov, som derefter kaldtes Teglværksskoven, men det bestod kun, til Nybyggeriet var færdigt, 1804.

Saa var da en ny By fremstaaet af Asken, præget af Pengeknaphedens haarde Nødvendighed og Tidens tarvelige Fordringer; grundmurede var de fleste Huse, men lave og ensformede strakte de sig langs de smaa Gader; udenfor den af Ilden hærgede Del blev adskillige ældre Bindingsværkshuse fra Aarhundredet bevaret, men fra det 17. Aarhundrede kun nogle faa i Slotsgade. Den velhavende Købmandsstand, der ogsaa ved Branden havde mistet sine gamle Gaarde, benyttede nu Lejligheden, og i Byens Midtpunkt findes endnu som Minder om Nyborgs fornyede Højdepunkt som Handelsby de smukke i Tidens Stil omkring 1800 opførte store Købmandsgaarde.

Bygningerne er bleven staaende, men flere af Bygherrerne maatte snart bukke under for de kommende tunge Tider. Krigen 1807—14 med dens Ulykker og med dens paafølgende Pungenød ramte ogsaa Nyborg haardt; al Søhandel ophørte, i Storebælt laa de engelske Krigsskibe og spærrede Adgangen til Havnen; kun Postsmakken fik Tilladelse til at overføre de faa Passagerer mellem Sjælland og Fyn.

Tung Stilhed rugede over de smaa danske Byer, Krigen førtes paa Havet og i de fjernere Dele af Riget; derfra kom dens sørgelige Følger og Tab.

Kun i Halvaaret Marts— August 1808 bragte de spanske Hjelptropper et Pust fra den store Krigsskueplads ind over Fyn; fredeligt og kortvarigt blev det, og da Spanierne drog bort, efterlod de kun venlige og romantiske Minder. En spansk Afdeling var indkvarteret i Nyborg, og Generalen, Marquis de la Romana, havde taget Ophold paa „Hotel Postgaarden“.

Her modtog han i Juni et hemmeligt Besøg af den irske Præst Robertson, der bragte ham Meddelelse om Spaniernes Opstand mod Napoleons Regering. Efter at Marquis de la Romana var kommen i Forbindelse med den engelske Flaade og havde trukket andre spanske Tropper sammen omkring Nyborg, opfordrede han den danske Kommandant Baron Gyldenkrone til at overgive Fæstningen og Kystbatterierne. Da den danske Garnison kun talte 300 Mand, indsaa Kommandanten det umulige i at nægte Overgivelsen og indgik paa de spanske Fordringer. Paa Fjorden laa en dansk Transportflaade paa 50 Skibe, beskyttet af 2 smaa Krigsskibe under Kommando af Premierløjtnant Rasch; Transportskibene var nødvendige for Spanierne; men Løjtnant Rasch nægtede at udlevere dem; da lod den engelske Admiral, der laa med sin Flaade i Storebælt, nogle større Krigsskibe løbe ind i Fjorden, og efter en kort, men heftig Beskydning maatte de danske overgive sig. Faren var imidlertid stor for, at Prinsen af Ponte Corvo, Marschal Bernadotte, skulde have faaet Efterretning om de spanske Planer, og at som Følge deraf franske og danske Tropper allerede skulde være paa Vej til Nyborg; for Byen vilde et saadant Sammenstød med Bombardement og paafølgende Storm have været tilintetgørende; men ogsaa for Spanierne gjaldt det om hurtigst muligt at komme bort. Krigsberedskabet indladedes paa de erobrede Transportskibe, der bemandedes med engelske Søfolk, da de danske nægtede at gøre Tjeneste; de erindrede 1807 og troede ikke paa de engelske Løfter om at sende Skibene tilbage. Den 11. August marscherede Spanierne til Slipshavn, hvorfra de lykkeligt indskibedes i de engelske Skibe, der førte dem til Langeland. Samme Dag passerede Bernadotte med en fransk Division Lillebælt.

Efter Freden i Kiel den 14. Januar 1814 vendte Nyborg tilbage til sine tidligere Forhold før Krigen; de

engelske Blokadeskibe var borte, og Postsmakkerne førte paa ny fredeligt rejsende til og fra Nyborg Skibsbro; Ophold maatte gøres i Nyborg baade øst- og vestfra; og de rejsende bragte Liv og Indtægter ikke alene til „Hotel Postgaarden“, men ogsaa til Byens Købmænd, med hvem de afgjorde Forretninger, indtil de enten med Diligencen rejste videre til Odense eller med Postjagten drog ud paa den lidt besværlige Overfart til Korsør.

Men det 19. Aarhundrede var en Tid i Udvikling med store Forandringer: 1828 ved Vintertid laa det lille Dampskib Mercurius ved Nyborg Skibsbro, og dermed begyndte det ny Afsnit i Bæltoverfartens Historie; endnu vedblev den dog at vedrøre Byens daglige Liv; men da Jernbanen i 1865 blev aabnet mellem Nyborg og Strib, gled de rejsendes Strøm kun mellem Dampskibsbro og Banegaard; Byen blev udenfor og for største Delen uberørt deraf; den var ikke længere et Overfartssted, men kun et Gennemgangssted.

Ved fortsat Arbejde for at skærme den aabne Havn mod Tang anlagdes 1823 en Fangarm, der dækkede Østerhavnen, og efter at Dæmningen udenfor Strandporten 1844—45 var anlagt, udvidedes Havnen atter, og Vesterhavnen fremstod 1552—55; ogsaa den hidtil aabne Skibsbro omdannedes 1826 til en Mole ved Opfyldning med Jord og Sten. Nyborg Havn regnedes stadig til en af Landets bedste, og ikke alene modtog den endnu en Tid fremmede Sejlskibe, men Byen selv ejede et Antal af egne Skibe til omtrent 40. Dampskibe tog dog efterhaanden Overhaand; 1857 ophævedes Strømtold og Stabelstadsrettigheder, alt bevirkede en Nedgang i Havnens Forhold og en Forandring, som først en ny Fremtid kunde bøde paa.

Ved Indførelsen af den ny Hærordning 1842 fik en hel Bataillon Garnison i Nyborg, medens der tidligere kun havde ligget et Kompagni fra Fredericia; den ny Bataillon blev 3. Jægerkorps, der i saa høj Grad udmærkede sig i Krigen 1848—50 og senere blev omdannet til 19. Bataillon; i 1865 og 1867 forøgedes Garnisonen med 7. og 25. Bataillon. Nyborg var nu en Garnisonsby til 1913; selvfølgelig gav dette Forhold Byen gode Indtægter; men et Spørgsmaal bliver det dog, om en forholdsvis betydelig Garnison i en saa lille By ikke paa den anden Side medfører Indskrænkninger i Erhvervslivets Virksomhed

og i det hele sociale Liv, saa at Byens indre Forhold standses i deres Udvikling. Blev dette muligvis Tilfældet for Nyborg som Garnisonsby, saa fik Byen i 1869 den Fordel at ophøre som Fæstningsby.

I Henhold til Lov af ²⁶/₈ 69 nedlagdes Fæstningen, og Fæstningsjordene med Vandarealet købtes derefter af Kommunen for 50.000 Kr. Dermed løsnedes mange Baand, og ny Muligheder for Byens Udvidelse og for nødvendig Bebyggelse aabnedes i de kommende Aar.

For Nyborg som for andre af Danmarks Smaabyer er Halvfjerdsaaarene i det 19. Aarhundrede en Overgangstid; de foregaaende Aars Udvikling havde medført store Forandringer; gamle Forhold var udslettede, ny var tilkomne. Den lille By med 5000 Indb. spejdede usikker og søgende ud efter Fremtidens Muligheder. Gamle Minder om forudms historisk Betydning var saa godt som udviskede; kun to umistelige Goder stod urokkede tilbage som Værn i Kampen for Fremtiden: den lune, rummelige Havn og den nærsomme og smukke, indbydende Beliggenhed.

De følgende Blade vil vise, hvorledes en dygtig, fremadstræbende Befolkning under gunstig indgribende Forhold har skabt en ny, lovende Fremtid for Nyborg.

K I L D E R.

- F. E. Crones haandskrevne Samlinger til Nyborgs Historie, 3 Bind fra 1887 (Byens Arkiv).
 Otto Staggemeier: Jordebog for Nyborg Købstad, 2 Bind 1891—93.
 K. C. Rockstroh: Svenskernes Fordrivelse fra Nyborg 1659 (Svendborg Amt, Aarskrift 1909).
 H. C. Holst: Nyborg Havns Fortid (Svendborg Amt, Aarskrift 1914).
 E. Bertelsen: Nyborg Handelsstandsforening 1872—1922.
 T. Løgstrup: Nyborg Kirke. 1923.
 Trap: Danmark, 4de Udgave, 4de Bind.
-

NYBORG KØBSTAD er beliggende paa Østkysten af Fyn i Svendborg Amt, Vindinge Herred under 50° 18' 41" n. B. og 1° 47' 18" v. L. f. Kbhvn.; dens Afstand fra Odense er ca. 29 km, fra Svendborg ca. 30 km og fra Korsør ad Søvejen ca. 30 km.

Byen er smukt beliggende paa et mod Kysten skraanende Terræn, omgivet af skovklædte Bakker, ved det inderste af Nyborg Fjord, som mod Øst dækkes af Halvøen Østerø, der skyder sig ud mod Sydøst og ender i Knudshoved.

Indbyggerantallet var i 1801: 1,866; 1850: 3,059; 1890: 6,049; 1901: 7,790; 1909: 8,104; 1917: 8,811; 1922: 9749.

Byen, som den var, og som den er.

For omtrent 70 Aar siden var Nyborg endnu fuldstændig præget af at være en Fæstningsby; omkring den strakte sig de lave Volde, der var en yndet Spadserevej for ældre og en fornøjelig Tumbleplads for Ungdommen; der var fra disse Volde en smuk Udsigt ud over Fæstningsgraven til det omliggende, skovkransede Landskab eller over Fjorden med Langeland i Baggrunden, og paa den anden Side til Bæltet med den i tidligere Isvintre ofte besøgte Sprogø. Adgangen til Byen fandt kun Sted ad to Veje, ad den i 1855 nedbrudte „Strandport“ ved Havnen og ad den endnu bevarede „Landport“.

Byens Indre var som i andre smaa Købstæder; som nu var Hovedaarerne de tre Gader, Kongegade, Mellemgade og Nørregade, med den mellemliggende Korsgade og nogle smaa Sidegader. Husene var som oftest lave og ensartede; hvad der havde været af gamle Bygninger, var for største Delen forsvunden; Svenskekrigen 1658—60 og sidst den store Ildebrand 1797 havde kun levnet lidt. Et Par enkelte større Købmandsgaarde, genopbyggede efter Branden i en smuk og ret stormandsmæssig Stil, vækker dog endnu Opmærksomhed.

Af historiske Bygninger var der kun Kirken og Slottet; men dette sidste kunde i sin vanrøgtede Skikkelse ikke fange Interessen; hvad der ellers fandtes, var gemt under Kalkpudset og glemt.

Men i de forløbne 70 Aar, og navnlig i den sidste Halvdel af dem, har Nyborg forandret sig meget: Voldene er, med Undtagelse af et lille Stykke, nedrevet, Adgangen til Byen er aabnet ad forskellige Veje, frit og livligt ligger Byen omkring Fjorden; hvor Voldene stod, er anlagt „Voldgader“, og Byens Udvidelse betegnes ved „Villakvartererne“; de to paa Byens Grund ved Birkhoved og ved Pilshusevejen, det tredie langs Fjorden paa Dyrhavevejen i Avnslev—Hjulby Sogn.

Jævnsideg med Nyborgs Udvikling til en ny By har der ogsaa gaaet Bestræbelser for at fremdrage og klarlægge Minderne om den gamle By med dens historiske Betydning. Restaureringen af Kirken, Præstegaarden og den gamle Korsbrødregård, Istandsættelsen af Slottet og Mads Lerkes Gaard, alt er Led i en Virksomhed, der har haft til Formaal at fæstne Bevidstheden om Nyborg som en gammel historisk By.

Fra offentlig og privat Side er her arbejdet sammen; men Nyborg Turistforening og senere den i 1911 stiftede Museumsforening tør tilegne sig en Del af Æren for den vaagnede historiske Sans, der ogsaa har givet sig Udslag i de rejste Mindesmærker for Kong Christian den IX, Peder Bredal og Slaget ved Nyborg, samt i 1923 Mindestenen ved Slottet for Christiern den II.

Jernbanetogene og Færgen førte tidligere de fleste rejsende udenom Nyborg; ogsaa heri har de store Møder ved „Nyborg Strand“ gjort en Forandring; talrige Sommergæster samles nu ved Skov og Bælt; for dem saavel som for andre Turister og besøgende er det da vor Opgave gennem den følgende Skildring at fremhæve, at Nyborg By og Omegn vel er værd at ofre et Besøg; her findes i Byen det, der kan have sin Interesse at se: en By paa historisk Grund i Fremvækst og Liv, og en Strand og Skov, der saa godt som nogensteds byder Hvile og forfriskende Glæde.

Vi begynder da med Byen.

En Vandring igennem Nyborg.

Nørrevoldgade.
Torvet.
Chr. IX.s
Statue.
Mads
Lerkes
Gaard.
Stottet.

Det fyldigste og hurtigste Kendskab til Byen faar man ved at følge to Hovedveje, Nørrevoldgade og Østervoldgade, der begge har deres Udgangspunkt ved Statsbanestationen.

Naar man træder ud paa Stationens Trappe og ser ud over Pladsen, har man lidt til højre det lille hyggelige Turisthotel; forbi dette gaar en Sti, der fører videre til højre over Birkhoved til Christianslunds-

Statsbanestationen.

vejen og saaledes er den hurtigste Vej til Christianslund.

Selve Stationspladsen begrænses af Stadsgraven, og følger vi denne til venstre forbi Posthuset og svinger over Broen, standser vi ved Industrihotellet, der er en Del af Nyborg Borger- og Haandværkerforenings smukke Bygning; denne, der er opført 1896—97 af Arkitekt Hagemann, rummer foruden Hotel med Restauration tillige Foreningslokaler og et Teater, hvis smukke og rummelige Sal benyttes saavel til Foredrag og Møder som ved alle festlige Lejligheder.

Med denne Bygning til højre er vi nu i Nørrevoldgade og begiver os fremad paa den smukke og brede

Vej til Teknisk Skole (Arkit. Schvanenflügel 1894); imellem denne og Menighedshjemmet fører en Kørevej over Broen til Birkhoved og derfra til Christianslundsvejen.

Denne Vej og Kvarteret paa Birkhoved vil blive skildret under Omtalen af Christianslund.

Længere fremme i Nørrevoldgade ligger Borger- og Haandværkerforeningens Stiftelse med Fribolig for gamle Borgere og Enker efter saadanne, fredeligt og hyggeligt i et Anlæg.

Borger- og Haandværkerforeningen med Industrihotellet.

Til højre svinger atter en Gangsti ned over Kapelbroen til Kirkegaarden og videre ad Kirkegaardstien til Christianslundsvej. Alle disse Overgange over Stadsgraven udmærker sig ved deres idylliske Ynde; en stille Sommeraften ved Solnedgang med Udsigt fra Broen over de spejlende Vande, omkransede af hældende Træer og Buske, er af en ejendommelig betagende Virkning.

Fortsættende ad Nørrevoldgade naar vi Grundskolen med en ældre og to nyere Bygninger; de sidste er opført efter Pavillonssystemet, (Arkitekt Colding) og rummer smukke og tidssvarende Klasseværelser.

Nørrevoldgade afsluttes paa denne Side af Thuesens

Torvet.

store Tobaksfabrik, og vi gaar derfor ad den overfor Grundskolen liggende Lille Torvegade ud paa Torvet.

Nyborg Torv, der under Christian III var Hoffets Turneringsplads, men af Frederik II blev overdraget til Byen, er efter dennes Størrelse ualmindelig stort og regelmæssig formet. Paa den ene Side flankeres det af Raadhuset, paa den anden af den nuværende Dommergaard, der er opført paa Stedet, hvor der i gamle Dage var Adgang til Slottet.

Nyborg Raadhus ligger paa den Plads, det fik ved Opførelsen 1585—86; den gamle Bygning nedbrændte 1797, og en ny opførtes 1803; denne blev ombygget og udvidet 1862—63 (Arkitekt Tvede), og den indre Del er atter 1899 forandret af Arkitekt Colding, saaledes at der i Stedet for den tidligere Teatersal med tilstødende Lokaler er indrettet en Byraadssal og Kæmnerkontorer; øverste Etage indeholder fremdeles en smuk Festsal, i Stueetagen har Borgmesteren sit Kontor.

Dommergaardens Hovedbygning er opført i Midten af det 18. Aarh. 1809 blev Ejendommen købt af Staten og har indtil Garnisonens Ophør været Bolig for den øverstkommanderende General eller Oberst; den kaldtes da Kommandantgaarden.

Efter Militærets Fraflytning 1913 overtog Justitsministeriet Ejendommen, og fra 1920 er den indrettet til Bolig og Kontor for Dommeren i Nyborg Købstad og for Vinding Herred.

Den tilstødende Have er delt saaledes, at $\frac{1}{3}$ af den er overdraget til Brug for Dommeren, medens $\frac{2}{3}$ er købt af Kommunen og indrettet til en smuk lille Folkepark, et Hvilested for gamle og svage; en ny Bro i Slotsgade fører over Slotsgraven dertil.

Foran Dommergaarden er opstillet en vellignende, af Billedhugger Pedersen Dan smukt udført Broncestatue af Kong Christian den IX., rejst paa Initiativ af Nyborg Turistforening og afsløret den 28. August 1908 under stor Højtidelighed i Overværelse af Kong Frederik VIII, Dronningen og flere Medlemmer af Kongehuset.

Paa Torvet er der 2 Gange om Ugen „Torvedag“, og det afgiver da et livligt Skue af Sælgere og Købere, navnlig om Sommeren, naar Frugt- og Havesagerne fra Vogne og Kurve spreder deres forskelligartede lokkende Farver ud over Pladsen.

Endnu en Bygning paa Torvet maa omtales; det er Slotsmøllen, der i sin nuværende Skikkelse er opført 1867, men hvis Tilværelse paa dette Sted gaar tilbage til Christian III.s Tid; Slotsmøllen er i sin oprindelige Skikkelse opført omtrent samtidig med det ældste Slot og laa da ved nuværende Nørrevoldgade; men under Christian III flyttedes Møllen med Broen derhen, hvor den nu ligger. Vandet til Møllens Brug kommer fra Slotsgraven, der atter gennem en Rende under Volden staar i Forbindelse med Fæstningsgraven; fra Slotsmøllen løber Vandet i en under-

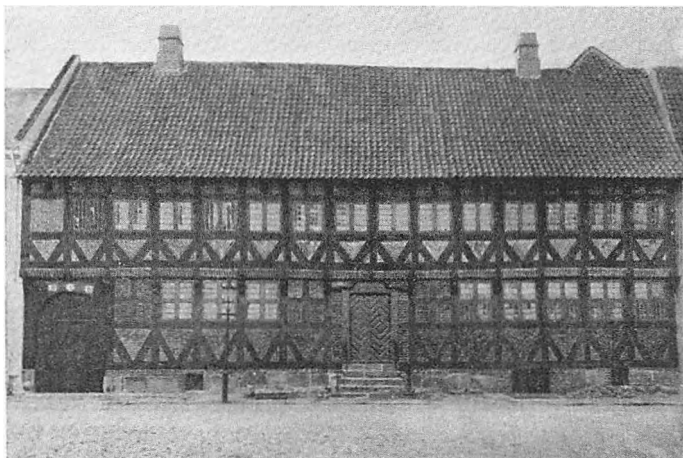
Slotsgade med Mads Lerkes Gaard.

jordisk Ledning under Nørrevoldgade ud i Stadsgraven ved Landporten og følger saaledes denne indre Del af Byens Grave.

Over Møllebroen gaar Vejen ad Stendamsgade med det ny Ting- og Arresthus (1918—19 Arkitekt Colding) til Landporten; den til Have omdannede Grund, der nu er tillagt Dommergaarden, har tidligere været bebygget med et „Stokhus“ for „Slaver“, indtil Nutidens Tugt- og Forbedringshuse blev oprettet.

Vi begiver os imidlertid over Torvet, langs Folkeparken ved Slotsgraven, tilvenstre ned ad Slotsgade og standser foran det gamle Hus, der i daglig Tale er blevet kaldet Drost Peder Hessels Gaard.

Den rimeligste Forklaring paa denne uhistoriske Betegnelse maa søges i Ingemanns „Erik Menveds Barndom“; der omtales her, at Drost Hessel havde en Gaard i Nærheden af Slottet, og ved at søge efter den er man standset ved denne gamle Bindingsværksbygning, en af de faa Rester, som Ilden 1797 havde skaanet. Det manglende Kendskab til ældre Bygningsforhold, som endnu herskede i Midten af det 19de Aarhundrede, har altsaa set bort fra Gaardens arkitektoniske Stil, og Drost Peder Hessel blev i Folkebevidstheden fastslaaet som den egentlige Byggherre. Den historiske Sandhed er imidlertid, at det smukke Bindingsværkshus er opført 1601 af Borgmester Mads Lerke og Hustru Sidsel Knudsdatter; deres Epita-

Mads Lerkes Gaard.

phium hænger i Kirkens søndre Kapel paa Vestvæggen; deres Billeder i Midten, paa Baggrunden en bibelsk Fremstilling. Den gamle Gaard har en smuk Egetræsafbinding i Forsiden af brede, svære Stolper og udskaarne Knægte under Tagudhænget. Kældrene er hvælvede, enkelte Stuer udførte med nydelige Paneller, den største med Vægmalier. Lofterne er ligeledes beklædte, Beslag og Døre af særdeles godt Haandværksarbejde.

Hovedbygningens Indre viser herved tydelige Spor af gennemgribende Restaurering i det 18de Aarhundrede; men i den senere Tid var saavel den som Sidebygningerne stærkt forfaldne. Da skete det, efter Museumsforeningens Stiftelse 1911, at dens Bestyrelse kom i Forbindelse med den for al Kunst stærkt interesserede Apoteker Albert Sibbersen i Vesterskærninge og gennem ham med Broderen, Bankdirektor Ingvar Sibbersen i Omaha; disse Brødre, der begge er barneføde

i Nyborg, fattede Interesse for Museumsforeningens Formaal, og Bankdirektøren tilbød at skænke 50,000 Kr. til Indkøb af en ældre Bygning og til Indretning deri af et Museum og Folkebibliotek. Apoteker Sibbernsen tog derefter Sagen i sin Haand, og efter forskellige Overvejelser besluttede han paa Broderens Vegne at købe Mads Lerkes Gaard og overlade den til Nationalmuseet paa Betingelse af, at dette efter Gaardens fuldførte Istandsættelse overdrog den til Brug for Folkebibliotek og Museum. Ved en kyndig og omhyggelig Restaurering, der paa Nationalmuseets Vegne er ledet af Arkitekt Mogens Clemmensen, er Hovedbygningen 1917 ført tilbage til sit gamle ejendommelige Ydre. Og hertil har 1921 sluttet sig den østre Sidefløj med Indgang til Museet og Bolig for Opsynet. Ogsaa de indre Rum i Hovedbygningen er bleven istandsatte, saavidt muligt i den Stil fra det attende Aarhundredes Slutning, som i Mellemtiden havde været gemt under Kalkpuds og Tapeter.

1918 tog Folkebiblioteket Stueetagens Lokaler i Besiddelse, og 1919 aabnedes Museet paa første Sal.

Nyborg Museum er et Bymuseum for Byens Historie, særlig fra Slutningen af det 18. Aarhundrede. Indgangsrummet og det derefter følgende Nyborgværelse indeholder Billedsamlinger, Portrætter og andre Genstande, der særlig vedrører Nyborg By. Værelset til højre indeholder en Samling Bøger fra 17. og 18. Aarhundrede, som blev efterladt ved Latinskolens Ophævelse 1838, da de mere værdifulde Bøger i Skolens Bibliotek overdroges til Odense Katedralskole. Stuerne til venstre er paatænkt indrettede som en Borgerlejlighed fra 18. Aarhundrede.

I Tilslutning til den Offervillighed og Interesse for Fødebyen, der er udvist af Broderparret Sibbernsen, maa nævnes et tredie Bysbarn, der med lige saa stor Kærlighed har tænkt paa sin gamle By; det er Billedhuggeren Professor Carl Aarsleff, der ofte havde udtalt Ønsket om at overdrage til Nyborg Museum sin store Samling af Modellerne til hans Kunstværker. Efter hans Død (Januar 1918) har hans Datter udført hans Ønske og ved et Gavebrev skænket sin Faders efterladte Modeller i Gips til Nyborg Museum.

Denne for en Provinsby enestaaende Samling af en fremragende Kunstners Værker har ikke kunnet finde en passende Plads i den egentlige Museumsbygning, der ved sin gammeldags Mangel paa Højde og Lys ikke vilde afgive et værdigt Rum for Billedhuggerarbejder; men ved et offervilligt privat Tilskud og et betydeligt aarligt Bidrag fra Kommunen lykkedes det hurtigt at faa rejst en Bygning 1919, i Forbindelse med Museets vestre Fløj, med Indgang fra Vestervoldgade, hvor Kunstværkerne har fundet en efter Forholdene passende Plads.

Paa Hjørnet af Kongegade ligger endnu en gammel Gaard, (c. Aar 1600) der inden for sine svære Mure har rummet mange Tiders skiftende Ungdom. Bygningen, der blev ombygget efter Branden 1797 af den daværende

Kommandant, købtes 1809 af Staten og indrettedes til Latinskole; ved dennes Nedlæggelse blev den Realskole (1842), derefter Kommuneskole (1888) og er nu, efter en Tid at have været Kaserne, overgaaet til Privatejendom.

Følger vi derefter Slotsgade i dens Bue, staar vi snart foran Nyborg Slot, der nu efter en kyndig og omhyggelig Istandsættelse frembyder et Udseende i nogen Grad værdigt dets betydningsfulde Historie.

Nyborg Slot 1659.

Nyborg Slot fremstod som et Led i de Forsvarforanstaltninger, der fra Midten af det 12. Aarhundrede blev foretaget paa de danske Øer for at dække disse mod Venderne Angreb; Absalons Borg, Esbern Snares Slot ved Kallundborg og Valdemar den Stores Vordingborg efterfulgtes af Nyborg til Forsvar for Bøltet. Allerede under Svend Grade nævnes anlagt en Borg ved Vindinge Aa, Gammelborg, hvis Voldsted man endnu mener at kunne paavise.

Omtrent Aar 1170 skal, efter gammel Overlevering, Valdemar den Stores Søsterson, Knud Prislavson, have anlagt en ny Borg ved Hjulbyaaens Udløb i Fjorden, hvorefter den kaldtes Nyborg. Borgstedet var udmærket valgt, dækket af Aa og Fjord og til de andre Sider snart omgivet af Gravene, der endnu findes (Slotssøen).

Slottets
historiske
Betydning.

Borgen var efter Tidens Skik et firkantet Fæstningstaarn, og fra dette udgik Ringmuren, der omslutede Borgpladsen.

Inden for disse Mure og støttende sig til disse voksede de forskellige Bygninger op, først og fremmest det endnu bevarede Hovedslot, indtil Nyborg Slot paa Christian den IV's Tid fremtraadte i sin afsluttede Skikkelse, med Sidefløjene, Taarne og Spir.

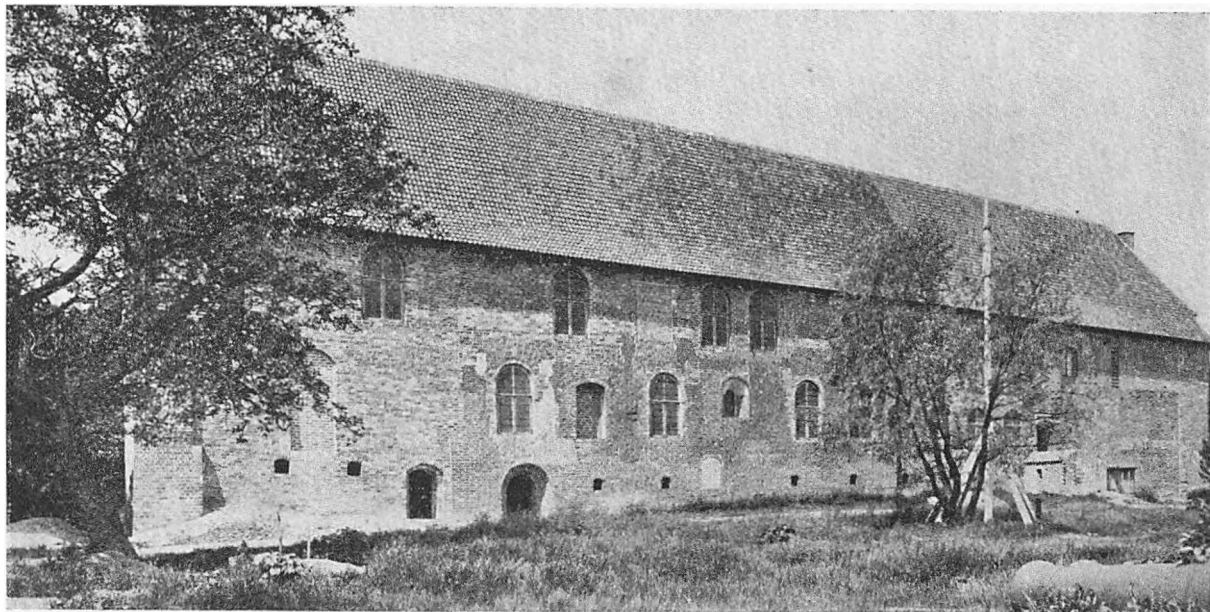
Det var rimeligt, at Slottets Beliggenhed, næsten midt i Riget og med en let Adgang ad Søvejen fra alle Steder i Landet, hurtig maatte gøre det velskikket til Opholdssted for Kongerne og til Samlingssted for Rigmøderne. Omkring Slottet var opvokset en lille By, der tog Navn efter det og nu ogsaa paa Grund af Slottet fik en Betydning, den i sin Lidenhed aldrig

Parti fra Slotsøen med Slottet.

vilde have faaet; thi Nyborg blev Danehoffernes By.

Hvornaar der første Gang er afholdt Rigmøder i Nyborg, kan ikke siges; der nævnes allerede saadanne under Knud den sjettes Regering; 1256 — under Kristoffer den I. — afholdes det kendte Møde mellem Kongen og Erkebispens Jacob Erlandsen, der gav Anledning til Kongens spydige Ytring: „Der har vi endelig Stuedriverne“. Det angives at have fundet Sted paa St. Helge Kirkeplads. Fra Midten af det trettende Aarhundrede var Nyborg Mødested for Danehoffet eller, som det i Datidens Sprog hedder, „Parlamentet“. 1282, da Danmarks første Haandfæstning blev vedtaget, fastslog man, at Danehoffet skulde afholdes et Sted, „hvortil man let kan komme med Skib,“ og 1284 nævnes Nyborg som det faste Mødested. Ialt er der holdt 25 Rigmøder i Nyborg; det sidste Møde afholdtes 1413, da Erik af Pommern fik tilkendt sig Sønderjylland som et af de hol-

Nyborg Slot efter Restaureringen.

stenske Grever forbrudt Len. Dette var det sidste Danehof i Nyborg; Unionen mellem de nordiske Riger medførte, at andre Byer, København, Helsingborg laa mere bekvemme som Samlingssteder for Rigsmøder.

Samtidig med Danehofferne har Kongerne taget Ophold paa Nyborg Slot, der vel ogsaa har givet Plads til Afholdelse af Møderne; disse bestod nemlig kun af en faatallig Kreds af Højadel og Biskopper. Skønt intet vides, er det sandsynligt, at Erik Klipping og Erik Menved har haft Ophold paa Slottet; rimeligt ogsaa, at Dronning Margrethe, i hvis Regeringstid Grunden blev lagt til Nyborg Kirke, har følt sig knyttet til By og Slot; at Kong Hans har benyttet Slottet som Opholdssted, er sikkert; thi paa Nyborg Slot fødtes den 1. Juli 1481 hans Søn Christiern II.

Mest er dog Christian den III.s Navn knyttet til Slottets Historie; paa det gamle Taarn er bevaret Stenen med den latinske Indskrift: Christianus Rex, Frederici Primi Filiius, Turrim instauratæque Arcis Ædificia simul oppidi propugnacula posuit anno Dni MDXLIX Regni sui XIII. Paa Dansk: Kong Christian, Frederik den I.s Søn, opførte et Taarn og den fornyede Borgs Bygninger tilligemed Byens Fæstningsværker i det Herrens Aar 1549 i sin Regerings 13. Aar.

Det Taarn, Christian den III. har bygget, er det saakaldte Stranges Taarn; den nordlig tilbyggede Udvidelse af Hovedfløjen skyldes ligeledes Christian den III., og „Riddersalen“ paa Slottet vil bevare hans Navn som den mest fremtrædende af Slottets Bygherrer. Ogsaa Frederik den II. og Christian den IV. har til Tider haft Bolig paa Nyborg Slot; Frederik den II. hvilede der en Nat paa sin Rejse til Dødslejet paa Antvorskov, og Christian den IV. har efter Breve og Regnskaber at dømme holdt adskillige fornøjelige Gilder i Slottets Sale. Fra begge disse Konger foreligger Regnskaber, hvorfra det fremgaar, at de har anvendt betydelige Summer til fortsatte Istandsættelser og Nybygninger navnlig ved Sidefløjene, og det forantaaende Billede fra 1659 viser os Nyborg Slot, saaledes som det var fuldendt af Christian den IV.; fast og stærkt hæver de 4-sidede Fløje sig op paa Holmen, tung er Bygningen, men dog vistnok efter Tidens Forhold en værdig og rummelig Kongebolig.

Men efter Christian den IV.s Død, omkring 1650, modtog Slottet ingen kongelige Besøg; kun Lensmanden havde fremdeles sin Bolig i den nordøstlige Fløj ved Knudstaarnet sammen med Slotsfogeden og det nødvendige Tyende. Nyborg Slot ventede paa sin Skæbne.

Slottets
Nedgangs-
tid.

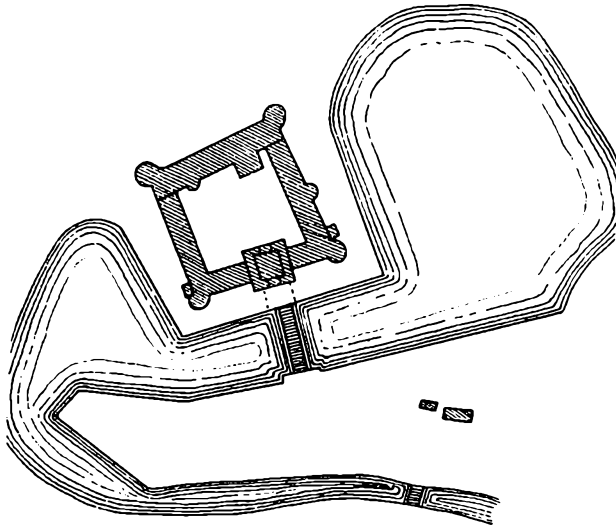
Da de Svenske den 31. Januar 1658 besatte Nyborg, blev ogsaa Slottet overgivet til dem uden Modstand. I henvend 2 Aar var nu Svenskerne Herrer, og deres Soldater laa indkvarterede i Slottets Bygninger, indtil de maatte overgive sig efter Slaget ved Nyborg den 14. November 1659. Da var Slottet ødelagt: Træværket med Vinduer og Døre borttaget, Loftet og Paneler mishandlet; Skaden blev ved en Synsforretning 1663

opgivet til omtrent 1344 Rigsdaler, en Sum, der paa den Tid var betydelig.

Lensmanden flyttede bort, og Slottet stod tomt. Allerede 1670 blev det sydøstlige Hjørnetaarn nedrevet, og 1722 lod Frederik den IV. alle Sidefløjene med Ringmurene nedrive for at anvende Stenene til Opførelsen af Slottet i Odense.

Den egentlige Slotsbygning blev dog bevaret og stod nu ene tilbage med en lille tilgrænsende Bygning, kaldet „Fængselet“, af den nordlige Sidefløj samt Knudstaarnet.*)

En Tid blev Slotsbygningerne anvendt til Kornmagasin, men da Nyborg fik Garnison og Artilleri, indrettedes Slottet til De-

Plan af Nyborg Slot 1722 efter Traps Danmark.

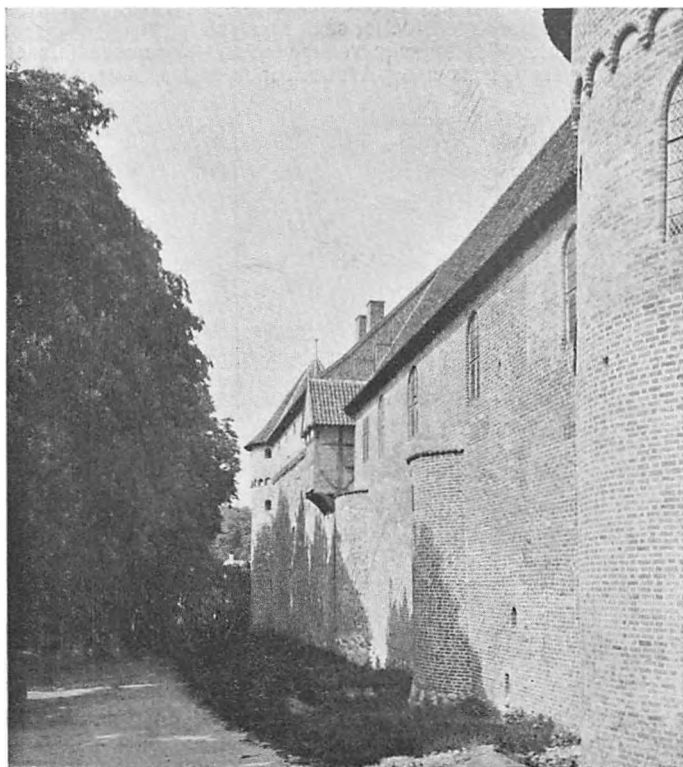
pot og Tøjhus, medens den nordlige Sidefløj blev anvendt til Opbevaring af Postsager under Istransport.

Den Behandling, Slottet nu blev underkastet, var ikke skaa-som; ganske vist blev en større Reparation afholdt 1784, ligesom ogsaa et nyt Tag blev paasat; men navnlig som „Tøjhus“ blev Slottet slemt mishandlet, Mellemvægge blev nedrevet og flyttet, Vinduer lukket og indsat, Døre spærret og udhugget; den hele Bygning blev en Skal om et tomt Indre, hvoraf kun Ridder-salen blev bevaret. Hvad der udvendig var skrøbeligt, blev ikke istandsat, men borttaget. 1789 blev Trappetaarnet paa Slotsbygningens Østside, det saakaldte „Stranges Taarn“ nedrevet; 1828 forsvandt Slottets Vægttergange, og 1873 fik Byens Murere

*) I Garnisonstiden kaldtes det Kruddtaarnet, en Benævnelse, der nu burde bortfalde.

Lov til at nedrive Nordfløjens Bygning, der ikke længere blev benyttet af Postvæsenet, mod at beholde Stenene; 1879 endelig borttoges den øverste Del af Knudstaarnet, og det nuværende Tag byggedes.

De to lave Bygninger paa Slotspladsens Nord- og Sydside er derimod bygget i forrige Aarhundrede til Brug for Militæret.

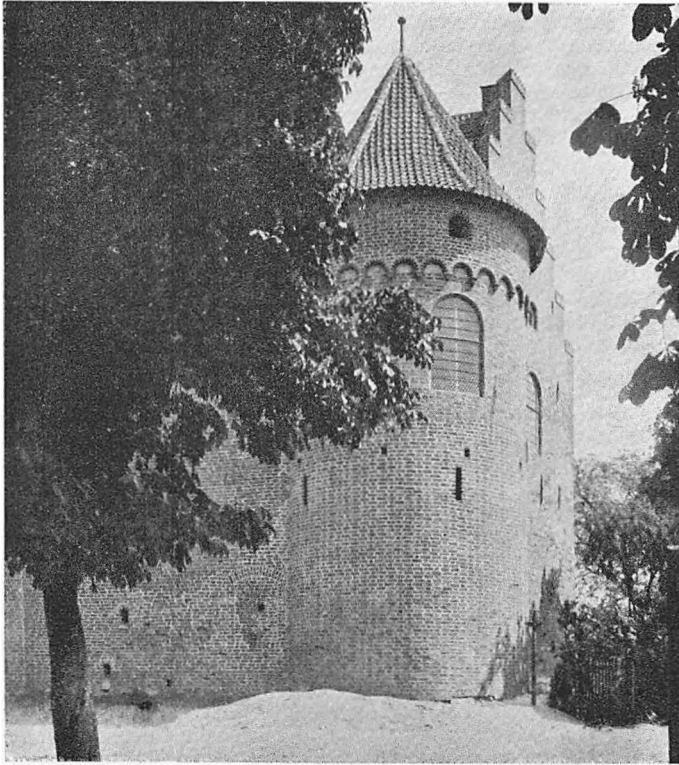

Nyborg Slot mod Volden, efter Restaureringen.

Saaledes laa det gamle Slot aflukket og hengemt; „Tøjhuset“ blev det kaldt, og ingen tænkte paa, at denne forvitrede og forfaldne Bygning var et af Landets ældste Slotte, rigt paa betydningsfulde Minder.

Men den vægnede historiske Sans kom nu ogsaa til Nyborg Slot. Garnisonens Kommandant, daværende Oberst Holbøll, der i flere Aar med Interesse havde sytlet med Undersøgelser af opbevarede Tegninger og Optegnelser angaaende Slottet, fik i 1898 et Udvalg nedsat bestaaende af Repræsentanter for

Nationalmuseet, den stedlige Ingeniørdirektion samt Nyborg Byraad; for et fremskaffet mindre Pengebeløb blev der foretaget Udgravninger paa Slotspladsen, hvorved fremkom Fundamenterne saavel til „Stranges Taarn“ som til Bygningen paa Nordfløjen; ligeledes gravedes der ved Knudstaarnet; men da Pengene ikke strakte videre, maatte Arbejdet ophøre. Interessen

Nyborg Slots søndre Taarn, efter Restaureringen.

for Slottet var saaledes vakt, men dog skulde der endnu gaa over en halv Snes Aar, inden i den almindelige Bevidsthed „Tøjhuset“ forsvandt for „Slottet“. Forst da Garnisonen 1913 forflyttedes fra Nyborg, blev der Mulighed for en Undersøgelse af Slottets Indre, og det blev da den i 1911 stiftede Museumsforening, der tog Opgaven op.

Efter Forhandling med Nationalmuseet overtog dette i 1914 Opmaalingen og Undersøgelsen under Ledelse af Museumsdirektør Dr. Mackeprang og Arkitekt Mogens Clemmensen.

De derved opnaaede Resultater var saa betydningsfulde, at Ønsket om Istandsættelse blev endnu mere levende; denne tænkte imidlertid kun begrænset, og Museumsforeningen indgav da i Slutningen af 1915 en Ansøgning til Undervisningsministeriet om et Statstilskud paa Finansloven til delvis Istandsættelse af Nyborg Slot; Ansøgningen var ledsaget af Anbefaling fra Nationalmuseet samt af Arkitekt Mogens Clemmensens Forslag, hvorefter Slottets Ydre skulde afrensnes med Fornyelse af de ældre Vinduer, samt endvidere Riddersalen og de ovenliggende Rum istandsættes. Overslaget lød paa 35,000 Kr., der foresloges fordelt paa to Aar. Andragendet blev optaget paa Forslaget til Finansloven for 1917—18 og vedtoges ved dennes 3die Behandling. Arbejdet blev da paabegyndt i April 1917 under Ledelse af Arkitekt Mogens Clemmensen.

Slotsbyg-
ningens
Historie.

Med Henviſning til foranſtaaende Grundplan ſkal her følge en kort Beſkrivelse af Slottets Bygningshistorie.

Det firkantede Fæſtningstaarn (fr. Donjon), ſom Knud Prilavſøn efter Traditionen ſkal have opført omtrent 1170, blev bygget i Øſt paa den Holm, ſom dannede Slotspladsen; kun den nederſte Del af Bygningen er tilbage; men de ſvære Mure viſer tydelig deres Oprindelse fra den romanske Bygningskunſt i Middelalderen; Taarnets Indre er nu tomt, og det har været Genſtand for mange Ombygninger; egentlig Portaarn har det ikke været; thi ved Udgravninger er fundet Fundamenter af Taarne, der har været anbragt til Støtte for Vindebroen over Slotssøen.

Fra Taarnet udbyggedes en Ringmur, der til alle 4 Sider omgav Pladsen; ved Ringmuren har der været udbygget Taarne, dels ſom halvrunde paa Siderne, dels i Hjørnerne; den indre Kerne af det halvrunde Taarn paa Slottets nordveſtligge Hjørne er en Reſt af et ældre Taarn, ſom Chriſtian den III. har ombygget og forhøjet.

Fra den ſydeſtligge Del af Ringmuren har en Dæmning ført over Søen i Retning af den nuværende Realskole og Fattiggaarden.

Omkring Aar 1200 er den ældſte Del af Slottet bleven bygget i 2 Stokværk; den ſmukke romanske Port, der under Istandsættelſen er bleven fundet, viſer Tiden og har danner Indgangen til Bygningens nederſte Del; til det øvre Stokværk har ført en lignende Portal med udvendig Trappe; af de ſmaa romanske rundbuede Vinduer er kun eet bevaret. Denne Del af Slottet var omt. 25 m lang.

Senere, viſtnok henimod Aar 1500, er Bygningen udvidet 11 m. imod Syd med en ny Bygning, der er fort op imod Ringmuren; denne Bygning blev opført i 3 Stokværk, og ſamtidig blev den ældre Bygning ogsaa forhøjet med et nyt Stokværk. I et af Rummene i diſſe to ſammenbyggede Dele maa det antages, at Kong Chriſtiern den II. er kommen til Verden. Nogle faa Dekorationer af ejendommelig Art findes endnu bevarede paa Væggene; men Rummene er ellers ſlemm mishandlede.

Endelig har Christian den III. omkring Midten af det 16. Aarhundrede tilbygget den sidste, nordlige Del af Bygningen; han har, ligesom det er Tilfældet med de ældre Dele, ladet den støtte sig til Ringmuren, der sammen med de ældre Bygningers Murværk er ca. $1\frac{1}{2}$ m tyk; men ved den nordlige Tilbygning forstærkede Kongen Ringmuren, saa at den her blev ca. 3 m tyk. Christian den III.s Bygning indeholder i andet Stokværk en „Riddersal“, i tredje Stokværk forskellige Rum, hvis Inddeling tydelig kan spores, og som derfor vil blive istandsat i Overensstemmelse dermed. Endvidere findes her flere mærkelige „Hemmeligheder“ (WC).

Riddersalen har et Gulv af Egetræsplanker, der maa anses

Nyborg Slot 1910.

for ret enestaaende; Loftet bæres af Bjælker med udskaarne Konsoller.

Væggene har kun været hvidtede, og man ser deraf tydeligt den Tarvelighed i Udstyrelse, som endnu gjorde sig gældende i Midten af det sekstende Aarhundrede, indtil den hollandske Renæssance blev indført.

I den nordlige Ende af Salen findes en Kamin, og i det nordvestlige Hjørne har Indgangen til Taarnet været, dette er imidlertid fyldt med en fast Kalkmasse, rimeligvis for at dets Platfond i den øvre Etage kunde blive tilstrækkelig stærk til at bære en Kanon.

Medens Riddersalens Mure ud imod Slotspladsen ikke er af særlig Tykkelse, er derimod den vestlige Mur som omtalt ca. 3 m tyk, ligesom der ogsaa paa denne Side kun findes to Vinduer, alt indrettet i Forsvarsøjemed. Salens Længde er omtrent 31 m, dens Bredde $7\frac{1}{2}$ m.

Gaar vi nu ud paa Slotspladsen og ser paa Bygningens Ydre, viser dens Længde sig at være 63 m, medens dens Bredde er ca. 10—11 m; den lange Façade har været afbrudt af det firkantede, kamtakkede „Stranges Taarn“, der har dannet Indgangen til alle Etagerne i Christian den 3dies Bygning; længere imod Syd har en Svalegang pynetet, og i Nord- og

Nyborg Slots nordre Taarn, efter Restaureringen.

Vestsiden har der været Vægtergang under Taget.

Paa Bygningens Vestside findes Spor saavel af en Karnap som af et Taarn paa de ældre Dele af Slottet. Ved Istandsættelsen vil de store Porte paa denne Side og de 2 høje Trapper fra Slotspladsen, der alle er af nyere Oprindelse, blive borttaget, og en Indgang til Riddersalen vil blive ført op ved den gamle Grund for „Stranges Taarn“.

Om Slottets Sidesløje, der har støttet sig til Ringmuren mod Nord og Syd med Udgangspunkt fra Knudstaarnet, ved vi

meget lidt; de har sandsynligvis været bygget af Bindingsværk og er under Frederik den IV. nedrevet tillige med Ringmuren undtagen den lille Del af Nordfløjen, der først nedreves 1873. Men ligesom man i Hovedbygningen efter gamle Regnskaber kan nævne Kongens og Dronningens Værelser, „det grønne“ og „det røde“ efter Væggenes Beklædning, saaledes

Parti fra Slotsgade med Slottet i Baggrunden.

kender man ogsaa efter Regnskaberne til Dels Fordelingen af Rummene i Sidefløjene.

I Østfløjen paa den nordre Side af Taarnet havde Lensmanden Bolig med Skriverstue og Slotsfogedens Kammer; i selve Nordfløjen var Borgestue, Køkken, Bryggers m. m., om Sydfløjens Indretning ved man derimod intet med Sikkerhed.

Om Slotskirken kan meddeles, at den i tidligere Beskrivelser angives at være under „Dronning Mai's (Dronningens) Gemak“ og at der ved en Reparation af Slottet 1784 omtales et Kammer, som kaldes „Kirken“.

Slottets
Istands-
sættelse.

Efter at Istandsættelsen var paabegyndt 1917, viste det sig snart, at den gamle Bygning indeholdt saa betydningsfulde Rester fra ældre Tider, at en Rekonstruktion af disse enkelte Dele, saa vidt det var muligt, blev i høj Grad ønskelig; til Støtte herfor blev det ogsaa, at der saavel i det militære Ingeniørkontor som i Rigsarkivet fandtes nøjagtige Tegninger over forskellige Bygningsdele, som Arkitekt Mogens Clemmensen med sin store Viden og Dygtighed kunde benytte.

Naar imidlertid Istandsættelsen saaledes skulde udvides til en Rekonstruktion, hvor denne var ønskelig og mulig, maatte Udgifterne dertil betydelig forøges. Efter Nationalmuseets Indstilling stillede Regering og Rigsdag sig dog overordentlig velvillig, og i et Par følgende Finansaar er der til Nyborg Slots Istandsættelse blevet bevilget henved 200,000 Kr.

Til en kortfattet Oversigt over Istandsættelsen fremsættes følgende Oplysninger.

Ved Afrensningen af Slotmuren i mod Øst ud mod Slotspladsen havde jo Bygningens historiske Inddeling i 3 Afdelinger hurtig vist sig og dermed ogsaa den smukke romanske Indgang til nederste Stokværk i den ældste Del; snart efter fremkom en sengotisk Dør i den mod Syd tilbyggede Afdeling, men langt fra saa smuk som den romanske. Indgangen til 2det Stokværk har ikke kunnet fremskaffes, og ligeledes maa man vel have Lov til at beklage, at det i 1789 nedrevne, saakaldte „Stranges Taarn“, hvoraf nøjagtig Tegning findes, og som dannede Indgangen til Riddersalen og det øvre Stokværk, ikke har kunnet medtages under Istandsættelsen. Taarnets Størrelse angives af de bevarede Kampestensfundamenter og af de Mure der er opført paa begge Sider af Trappen, der danner den nuværende Hovedindgang til Slottet. Da saaledes alle Udbygninger paa Slottets Østside mangler, gør den et ret ensformigt Indtryk, der dog oplives ved de istandsatte rundbuede Vinduer, der nu er pyntede med blvindfattede Ruder i gammel Stil; det eneste romanske Vindue er tilmuret, men tydelig betegnet.

Paa Slottets Vestside mod Volden var Afrensningen vanskeligere paa Grund af den Fugtighed, som er bevaret i Grunden fra den tidligere Fæstningsgrav, der før Voldens Tid lå umiddelbart ved Bygningens Fod. Ogsaa her er rundbuede Vinduer med blvindfattede Ruder, men Antallet af Vinduer er mindre — for Forsvarets Skjøld; en smuk Afbrydelse paa Murfladen danner den ejendommelige Bindingsværks Karnap, der er udbygget efter fundne Spor.

En betydelig og meget tiltalende Forandring paa hele Bygningens Udseende er foruden ved Opførelsen af Sydsidens kamtakkede Gavl fremkommet ved Tagets Ombygning til den ældre Skikkelse, hvorved det er blevet hævet igen til sin tidligere Højde; ikke alene er Bygningen i det hele blevet mægtigere i sin Form, men Tagets Forandring har ogsaa bevirket Genopbyggelsen af den gamle Vægtergang paa Nord- og Vestsiden. Det nordvestlige Taarns Spir blev samtidig opbygget i Forbindelse med Taget; men af endnu større Betydning blev det, at man bestemte sig til at genopføre det sydvestre Taarn paa de gamle Fundamenter; i dets indre er indrettet en

moderne Vindeltrappe, der fører fra 2det Stokværk til Tagetagen og saaledes erstatter Stranges Trappetaarn.

Begiver vi os nu ind i Slottets Indre ad den nævnte Hovedtrappe fra Slotspladsen, kommer vi straks ind i Christian den 3die's Riddersal. Her har større Istandsættelser ikke været nødvendige; Kaminen i Salens mørke Nordside er blevet opmuret; Loftsbjælkernes udskaarne Konsoller er udbedrede eller fornyede, Gulvets mægtige Egeplanker har tidligere været belagte med smaa Stenfliser; men man har nu ladet dem være udækkede, da Plankerne i sig selv er seværdige nok. Paa den søndre Væg er opsat en Sandstenstavle med det danske Vaaben; den hørte oprindeligt til paa det ældste Taarn, men blev efter 1879 kasseret og anbragt paa Sofienberg. Fra Riddersalens

Parti af Nyborg, set fra Slottet.

Sydside fører en Dør ind til et ret stort Værelse; dette fremtræder nu i den Skikkelse, det havde før Christian III; fra hans Tid var Slotskapellet i dette Rum. Gulvet er igen blevet belagt med smaa Fliser, og paa Væggene er efter de Rester, der fandtes, den mærkelige Dekoration med sort-graa-hvide Terninger bleven malet; den gør et højt ejendommeligt Indtryk. I det følgende Syd værelse mangler denne Vægdekoration, ligesom heller ikke Gulvet er flisebelagt, da intet Spor til disse Udsmykninger er blevet fundet. Derfra er Udgang til det sydvestre Taarn, og ad dets smalle Vindeltrappe naar vi op til 3. Stokværk.

Forst indtræder vi i et stort Værelse, flisebelagt og dekoreret som i Rummet forinden; her er vi i Kongens Værelse, og derefter kommer vi ind i et langt Rum, der ikke er restaureret, men som har været inddelt i flere Værelser, hvoraf et har

været Dronningens; et smalt Rum fører derefter ind i det Værelse, der afsluttes med den smukke pyntelige Karnap, og som sammen med de øvrige Værelser imod Nord danner en hel hyggelig lille Lejlighed, der ogsaa efter Beretningerne har været beboet af Christian den 3dies Brødre, Hans d. ældre og Adolf; Værelsernes Række afsluttes med det nordvestre Taarnkammer, og ved Gennemgangen dertil har vi ikke undladt at kaste et Blik til en af Slottets ikke saa faa mærkværdig velbevarede „Hemmeligheder“ (WC).

Adgangen til Østsidens Korridor var i tidligere Tid fra „Stranges Taarn“.

Ad Vindeltrappen naar vi tilsidst Loftet, der med sit vældige Rum tjente Christian III og hans Efterfølgere til Kornloft; vi gaar hurtig over det for at standse ved Nordvestsiden med den smukt genopførte ejendommelige Vægtergang; her, som i 3die Stokværk, overalt hvor Vinduer er, finder vi den videste, skønneste Udsigt.

Saaledes er i 1923 nu det gamle Nyborg Slot istandsat og delvis fornyet; stolt og smukt staar det som et Minde om fordums Storhed, betydningsfuldt i Danmarks Historie, men ogsaa værdifuldt nu for Nyborg; som et Vartegn fra Byens Fortid skal det fremtidig blive staaende.

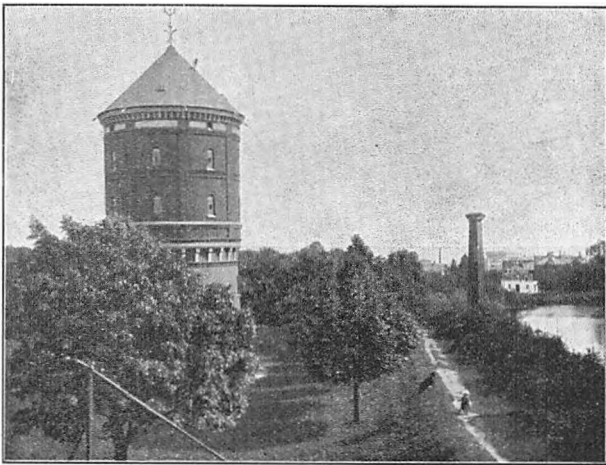
For Nyborgs mærkeligste Søn, Kong Christiern II, har Svendborg Amts historiske Samfund ved indsamlede Bidrag ladet udføre en Mindetavle af ølandsk Kalksten med Kongens Billede og Indskrift af „Ørnevisens“ Vers 16 og 19; Mindetavlen er udført af Billedhugger A. Bundgaard; den vil blive opsat paa Slottets Østside og afsløret den 2. September 1923.

Det ældste Taarn er blevet afrenset, men vil forøvrigt blive staaende uforandret. Slotspladsen paatænkes reguleret og beplantet. De to lave Sidebygninger bebos for Tiden af Tjenestemænd ved Fængselsvæsenet.

Volden.
Land-
porten.
Mindes-
mærket
for 14.
Novbr.
1659.
Dev-
stumme-
skolen.

Bag ved Slottet i dets nordvestlige Omgivelser (ved nuværende Vandværk) laa tidligere Slottets Abildgaard, Humlehøve og Blegdam; nu ligger her en Rest af den Vold, som Kongerne Christian den III. og Frederik den III. anlagde til Værn for Slot og By; stærk maa den ikke have været; i Svenskekrigen blev Byen let erobret, og en Gang endnu har Volden været i fremmedes Magt, da

Spanierne den 9.—11. August 1808, inden Indskibningen paa den engelske Flaade, vendte dens Kanoner mod Byen og saaledes gjorde sig til Situationens Herrer. „At gaa en Vold“ var tidligere Nyborgensernes Lyst, og selv den korte Spadseretur nu under Kastanietræernes Skygge er hyggelig nok; naar man hen til Vandværkstaarnet og Vandværkshøjen, lønner det sig at bestige denne; man har her en prægtig Udsigt til alle Sider: som et herligt Panorama breder sig for os Byen og Fjorden, til andre Sider Marker og Skove og Bæltets vide Flade; her er Nyborgs Udsigtspunkt.

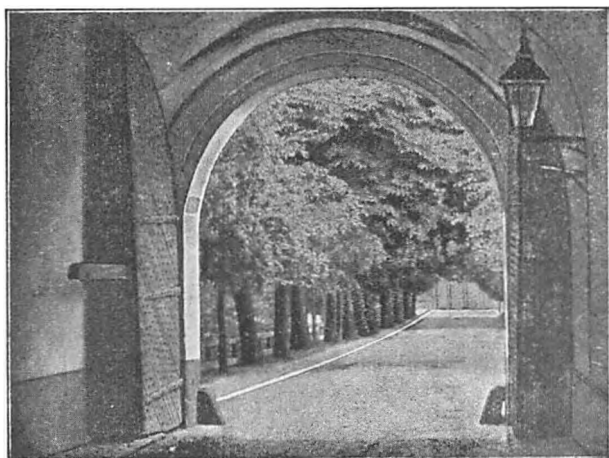
Vandtaarnet.

Ved Enden af Volden kommer man — forbi Bryggeriet Carlsminde, hvis Fabrikbygninger ligger neden for Volden, — til „den høje Eksercerplads“, der til den ene Side begrænses af Eksercerhuset; mellem 1820—30 opførtes dette oven paa den gamle Landport (1660), hvortil vi naar ad en Bakke tilhøjre, der fører til Stendamsgade.

Det tidligere Eksercerhus er 1913—14 ombygget til Kommunens Gymnastikhus; det rummer en større og en mindre Sal, og udvendig er den nødvendige Ombygning foretaget med skønsomt Hensyn til den oprindelige Bygning. (Arkitekt Colding.)

Selv om alt andet af Fæstningsværkerne forsvinder,

vil forhaabentlig Landporten blive bevaret som et ejendommeligt og enestaaende Minde om svundne Tiders Tvangsforhold, da Byens Port om Natten blev lukket for Borgerne af Kommandanten, og da Bøndernes Vogne maatte standse paa Ravelinen udenfor Porten for at undersøges af Accisebetjenten. Alt dette er forbi; mange Steder fra er Adgang til Byen; men endnu en Tid er dog maaske den gamle Landport den kæreste Vej for Befolkningen: gennem den kører man i glad Stemning, naar Hviletidens Frihed vinker, ud til det muntre Liv i Skoven, gennem

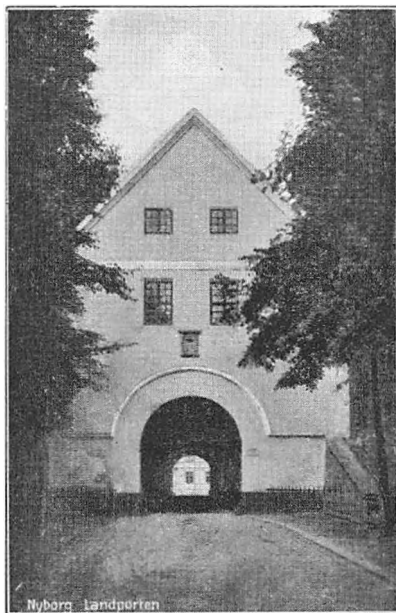
Landporten med Lindealleen.

den vender man træt tilbage til Nattens Stilhed og Fred, og gennem Landporten, ved enhver Nyborgenser, gaar den sidste Vej til Hvilen paa Kirkegaarden.

Til Landporten fører udefra den overordentlig smukke Lindealle imellem Graven og den lave Eksercerplads; for Enden af Alleen, ligefor Odense Landevej (Vestergade), staar Mindestenen for Slaget ved Nyborg den 14. Novbr. 1659; den blev paa Foranledning af Svendborg Amts historiske Samfund ved privat Tilskud rejst 250 Aarsdagen for Slaget, og hele Mindesmærket er tegnet af Arkitekt Aug. Colding. Paa de omstaaende Stene staar indridset Navnene: Hans Schack og Eberstein, Claus og Hans Ahlefeldt, Henrik Bjelke og Michiel de Ruyter.

Hovedindgangen til Kirkegaarden er ved Enden af Ravelinsvej, hvortil der ogsaa er Adgang fra Vejen over Kapelbroen; paa Kirkegaardens Hovedvej er rejst et smukt Minde for de i 1848—50 og 64 faldne Soldater fra Nyborg.

Den lave Eksercerplads benyttes nu af Idrætsklubber og Skoler som Sportsplads og begrænses imod Nord af

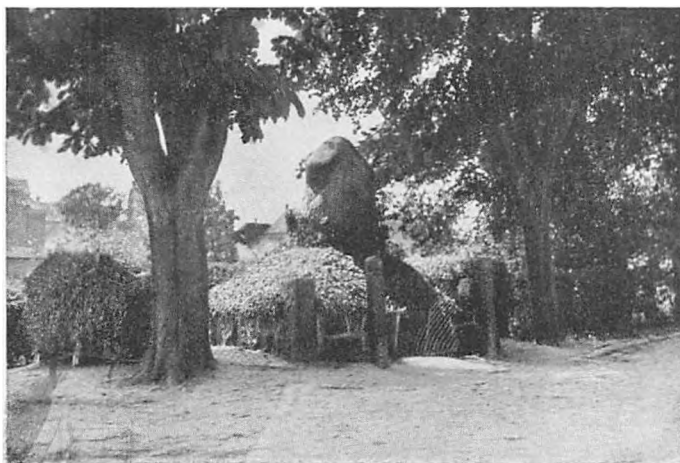
Landporten.

den kgl. Døvstummeskole, opført 1890—91 (Arkitekt Levø). — Gaar man forbi Skolen op ad mod Volden, kommer man til den ydre Fæstningsgrav, og langs med denne, nedenfor Volden, løber en særdeles hyggelig lille Sti tilbage forbi Vandværket (anlagt 1876); den er Nyborgs romantiske Sti — en Kærlighedens Sti for elskende, de stille Minders Sti for gamle, og ved Solens Nedgang i Vesterled sendes milde Straaler over dem alle saavel som over Skraaningernes grønne Buske og Gravens blanke Flade.

Real-
skolen.
Jomfru-
taarnet.
Sygehus-
vejen.

Vi er nu naaet tilbage til Udgangspunktet, det gamle Slot, og forlader da denne minderige og stilfærdige Del af Byen for til Slutning herude at følge en Vej, der mere fører os ind paa Nutiden og dens Virksomheder, om den end, som liggende i Byens Udkant, har bevaret et landligt Præg. Vi gaar forbi Villa „Rølighed“ og kommer til Realskolens rummelige Legeplads.

Nyborg Realskoles ældre Bygning er opført i gotisk Stil 1887–88 (Arkitekt Schwanenflügel); den rummer en sær-

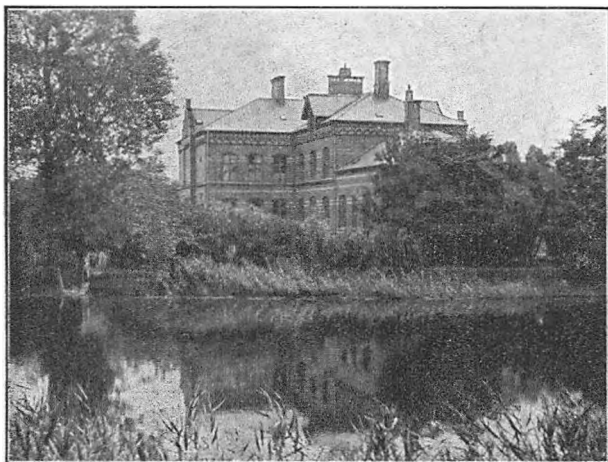
Mindestenen.

deles virkningsfuld Forhal, der gaar gennem 2 Etager og er smykket med Gipsbuster af berømte danske Mænd; Skolens Museum indeholder en forholdsvis betydelig, forskelligartet Samling. Den i 1916 opførte ny Bygning giver i Stueetagen Plads til Skolens Gymnastiksal.

Forbi Realskolens Have paa Kongens Bastionsvej gaar vi hen imod Fattiggården (1881); paa Vejen har vi lagt Mærke til det lille hvide Taarn paa venstre Side af Vejen; det er Jomfrutaarnet, som tidligere hørte med til de her i 1660 opførte Palissader, senere blev brugt som Sømærke og nu staar som et fredet Minde, beskyttet ved Sagnets hemmelighedsfulde Nimbus. I det vi svinger til højre paa den saakaldte Sygehusvej langs

Fæstningsgraven, ser vi til venstre det ny Elektricitetsværk (1908, Arkitekt Colding), og bag ved dette Gasværket (1898) samt det offentlige Slagtehus.

Sygehusvejen er ikke alene en smuk Vej, der paa et Stykke strækker sig imellem Fæstningsgraven og Hjulby Aa, hvorfra Vandet løber til Vandværket og de forskellige Grave; men den er ogsaa en fornøjelig Vej, fordi langs med den hver Plet er optaget af de saakaldte Kolonihaver, hvor man om Aftenen kan se Besidderne i travl

Realskolen.

Virksomhed med at grave, luge eller pynte, for at disse Smaahaver kan give dem et kært og fredet Opholdssted i Sommeraftenernes Hviletider.

Fra Sygehusvejen stiger en Sti opad til de ovenfor liggende Jorder, der tilhører Statsfængslet; en smuk landlig Sti fører ud til Landevejen ved Telegrafskoven, hvortil man ogsaa kan naa ved, uden at bestige Højderne, at gaa langs med Aaen ved Foden af Krattet.

Vejen ender ved Sygehusene; først Epidemihuset (1892—93), derefter det civile og det tidligere militære Sygehus (1878), der nu 1919—21 er sammenbyggede og ved en tidssvarende Istandsættelse og Udstyrelse danner et fuldt moderne Sygehus; forbi

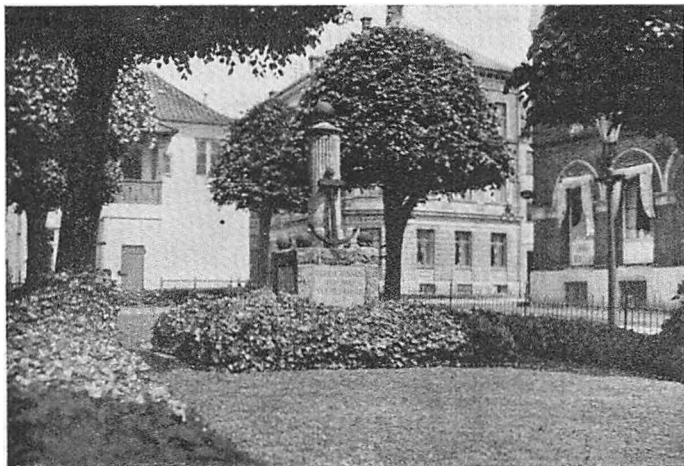
Døvstummeskolen naar vi ud paa Odense Landevej; det sidste Stykke af Vejen kaldes Helgetoftevej efter den tilstødende Mark, der af Valdemar den Store blev tillagt den i Nærheden liggende, omtrent 1175 opførte St. Helge Kirke; denne afbrændtes i Grevens Fejde tillige med den Del af Byen, der da strakte sig derud. Af Christian den III. opførtes de ny Fæstningsværker saaledes, at denne gamle Del af Nyborg kom til at ligge udenfor Voldene og ikke mere blev bebygget.

Parti fra Ladegaardsøen.

Øster-
voldgade.
Bredals
Mindes-
mærke.
Kirken.
Præste-
gaarden.
Kors-
brødre-
gaarden.

Efter at vi saaledes har fuldendt vor Vandring i denne Del af Byen, vender vi tilbage til vort første Udgangspunkt, Statsbanegaarden og Industrihotellet; herfra gaar vi over Gaden til Østervoldgade og kommer hurtig gennem den til Vagten. Den nederste Del af denne Bygning stammer fra 1645 og blev opført samtidig med Strandporten; da denne blev nedrevet 1855, forhøjedes Vagtbygningen med en Etage; den lille Bygning faar vel foreløbig, trods ret kraftige Angreb, Lov til at blive staaende og benyttes nu til offentlige Kontorer; foran den er et Anlæg, hvori der af Nyborg Turistforening er rejst et beskedent Mindesmærke for den kække Peder Bredal, der i Februar 1658 saa udhol-

Bredals Mindesmærke.

Ridelgade.

dende forsvarede sine Skibe i Nyborg Fjord mod Svenskernes Angreb og tilsidst reddede dem bort. Den lille Støtte blev afsløret den 21. Oktober 1900.

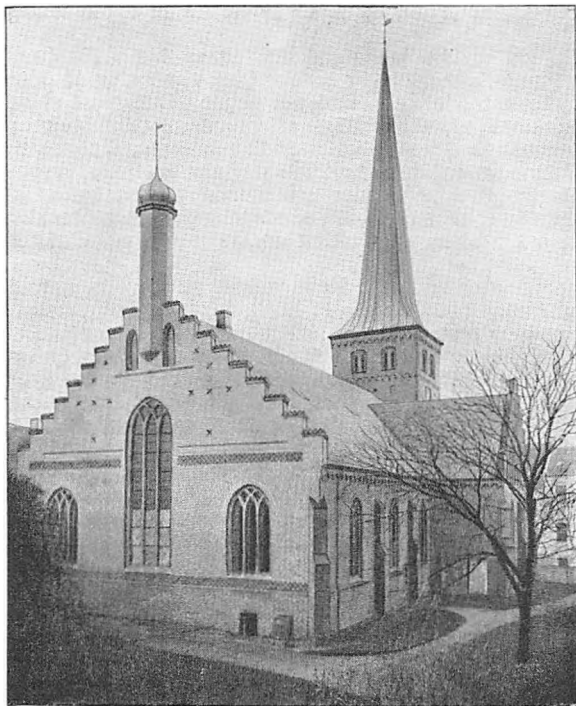
Bag ved Vagten ligger den brede Adelgade, og i Baggrunden af denne findes Kirken og de gamle middelalderlige Bygninger, som det nu er lykkedes at restaurere, saa at de staar som talende Vidner om gammel dansk Bygningskunst.

Nyborg Kirke, „Vor Frue Kirke“ kaldet, skal være grundlagt 1388, maaske af Dronning Margrethe, og indviedes 1428 af Biskop Nafne fra Odense. Kirken var i sin Begyndelse mindre end den nuværende, Koret i Øst er tilbygget noget senere, dog i det 15de Aarhundrede, da de ved sidste Restaurering fundne Rester af Kalkmalerier i Korets Skjoldbuer med nogenlunde Sikkerhed skriver sig fra denne Tid. Kirkens Taarn er opført 1581 og forsynet med Spir 1588; det lille Taarn i Øst er fra 1600. Kirken er undergaaet mange Forandringer i Tidernes Løb, og alt har ikke været gjort med lige nænsom Haand overfor dette prægtige, middelalderlige Bygværk, der i hele sit Anlæg har et Præg af Højhed og Ro, som fortjener at staa uberørt gennem Tiderne. Kirkerummet er treskibet med spidsbuede Hvælvinger over alle Skibene og har tvende Kapeller i Nord og Syd; det nordlige er nycpført i 1870, og det sydlige ombygget samme Tid. Den i 1870 stedfundne Restaurering ændrede saa meget ved Kirkens Plan i de ydre Linier, at ikke meget er oprindeligt paa disse Steder; næsten alle Ydermure blev ved denne Tid ommurede og udbedrede uden Hensyn til Forbandt og den ejendommelige Fugning i det gamle Murværk, det indre blev ommalet, dekoreret med røde og grønne Sten paa Pillehjørner og lignende Steder, et Sideskib i Nord nedbrødes helt, ligesom de i Kirken indbyggede Pulpiturer nedtoges. Tidligere har Kirken haft flere Farver (blaa o. lign.), dens I'ller var alle stærkt ødelagte i Siderne, dens Gulv har ligget lavere, dens Vægflader dækkede af tykke Pudslag m. m.

I 1908—10 foretoges en Istandsættelse af Kirkerummets Indre (Arkitekt Aug. Colding), hvorved dette blev afrenset for Tidernes dækkende Lag, Murværket udbedredes, og Kirkens Indre heledes saa meget, en begrænset Sum tillod; dens Murværk staar herefter som oprindelig med Middelalderens djærve Storladenhed over sig, med kraftige Munkestens bærende Ler under hvide, lette, kuplede Hvælvinger.

Tidens Stormænd i Staden har skænket „Kirken til Zirat“, dem og deres Slægt til en „ævig Amindelse“ en Række prægtige Epitaphier i Sten og Træ, der for sig er en hel Kulturhistorie, visende et Kunsthaandværk, vor Tid hidtil ikke har naaet; de fleste er sikkert gjorte af jævne Provinshaandværkere, for hvem det har været en Leg og Øjensfyrd at tumle med en saadan Opgaves Løsning til Ære for dem selv og deres Tids store Mænd. Man lægger Mærke til Sansen for Guldpaalægningen, hvorledes Sten og Træ foldes ud og ind, for at For-

guldningen ret kan virke i Lyset. Et af Lerkernes (Raadmand og Tolder Jacob Lerkes) Epitaphier (det østlige i søndre Kapel) ender i Menneskeansigter, mer eller mindre forvredne i alle Udskræingerne; dette og Prædikestolen (skænket Kirken 1605 af Borgmester Mads Lerke) er begge skaarne af Mester Anders Sørensen fra Odense og er et udmærket Billedskærerarbejde. Blandt de kønneste af Epitaphierne maa vel regnes det, der ses i nordre Kapels Nordvæg, opsat 1653 af Ridefoged, Raadmand

Nyborg Kirke.

og Tolder Bertel Hansen og Anna Pedersdatter; der er over dette Arbejde en Helhed og Harmoni i Linierne, som er beundringsværdig.

Kirken ejer fire Lysekroner, hvoraf de tvende i Midterskibet er meget ejendommelige. Den mindste ved Kirkedøren er ret enestaaende i Landet, den er et ægte gotisk Arbejde med de opadstræbende Lyseholdere og stammer sandsynligst fra Kirkens Oprindelse; Kronen er udmærket i sin Tegning og Udførelse og særdeles velbevaret. Den anden Krone, sjældnen i Størrelse og Skønhed, er skænket af Borgmester Peder Niel-

sen (Epitaphiet med hans Billede hænger paa Vestvæggen, nord for Kirkedøren). I søndre Skibs østlige Del er 1909 indsat en da udenfor Kirken staaende, meget smuk Smedejærnsdør; den er udført 1649 for Karen Krabbe som Gitter for en større adelig Begravelse, hvis Kapel laa i Kirkens Sydside.

Kirkens Altartavle (Eckersberg: Bjærgprædikenen) og Døbefont er af nyere Oprindelse, fra Midten af det 19de Aarhundrede.

I Kirkens søndre Udbygning findes et Døbefonthylster af Træ med Billedskærerarbejde; det er skænket Kirken 1585, og som et gammelt „Fonte-Lukkelse“ er det nu enestaaende her i Landet.

Kirkens ældste Døbefont, der altsaa i sin Tid har staaet under Fonte-Lukkelsen, er nu opstillet ved Siden af denne.

Kirkens 5 Klokker er meget gamle. Den mest sjældne er „Vægterklokken“, støbt 1523 af Støberen Oluf Kegge; dens Ejendommelighed er Reliefferne paa Siderne, visende Biskoppens Intronisation, d. e. højtidelige Anbringelse i Bispesædet; den største Klokke hedder „Hosianna“ (ogsaa kaldet „Maria-klokken“) og er støbt 1450, sandsynligvis af en Mecklenburg-schwerinsk Støber. — Meddelt af Arkitekt Aug. Colding.

Præstegaarden i Nyborg stammer fra ca. Aar 1400 og har uafbrudt i 500 Aar været Bolig for Sognepræsterne. Bygningerne blev restaurerede i 1908, hvorved et nøjere Kendskab til deres Historie fremkom. Selve Præstegaarden er en firkantet Bygning, der har haft kamtakkede Gavle i Nord og Syd, ud mod Korsbrødrestredet og mod Skippergade; dens Façader har ligget i Øst og Vest, og Vestfaçaden har været omtrent, hvor Gadedøren nu sidder. Dette erfarede man ved at finde Vinduer i den ene Skillevæg i Vest inde i Præstens Stue. Ved Restaureringen blev Fundene istandsatte, og „Præstens Stue“, der er tilgængelig for alle interesserede tilrejsende, frembyder et udmærket Billede af et kønt, middelalderligt Opholdsrum med det svære Bjælkeloft og Vinduesnicher.

Under Præstegaarden er nogle velbevarede, hvælvede Kælderrum; til denne Bygning er derefter i Renæssancetiden blevet føjet en Sidebygning, der strækker sig fra Gadedøren hen til nærmeste Hus mod Vest, Borgmester Jens Madttsøns Gaard. I gamle Dage har her altsaa været et Stræde ned til Vandet i Fjorden. En Mærkelighed i Præstens Stue er de gamle Mursten med den indtrykte Nøgle med et S. P. i Leret (før Brændingen); dette Mærke viser, at Stenene er fra St. Petri Teglværk, der i Renæssancetiden laa ved Lübeck og sendte sine Varer rundt langs Østersøens Kyster; nogle er altsaa havnede i Nyborgs gamle Præstegaard. — Meddelt af Arkitekt Aug. Colding.

Korsbrødregården er beliggende paa Hjørnet af Adelgade og Korsbrødrestredet. Det oprindelige i denne Samling Bygninger er Hjørnehuset med Gavl mod Adelgade og med Længde fra Adelgade til Jens Madttsøns Gaard, der ligger midt i Strædet. Denne Bygning er opført omtr. Aar 1400 og blev 1441 af den daværende Ejer, Lensmanden paa Nyborg Slot, Hr. Steen Basse, overdraget til Antvorskov Kloster, der har brugt den

som Udliggerpost for sine Lægbrødre. Den havde oprindelig kamtaktede Gavle, har en prægtig, i 1909 restaureret, overhvælvet Kælder med muret Vindeltrappe og nødelige, højtsiddende Vinduespartier. I 1614 ejedes Gaarden af „Rigens Skriver“ Anders Hansen, der tilbygger Fløjen mod Syd langs Adelgade. Hans Tavle med Inskription og Bomærke sidder over Porten (den latinske Indskrift siger oversat paa Dansk: Naar Gud giver, kan hverken Misundelsen eller Vreden faa Magt“) og hans Epitaphium med Billede af ham og Familie hænger i Nyborg Kirke paa Østvæggen ud til Strædet. Da hans Arbejder paa Gaarden falder i Renæssancens skønneste Tid i Danmark, udfører han Gavlen med svungne Profiler, tager Kamtakkerne af Hovedbygningens Gavl mod Adelgade og paabygger ogsaa her den

Gyden ved Kirken.

enestaaende svungne Gavl. I 1650 ejes Gaarden af Borgmester Jens Madttsøn eller Madsen, som opfører Tilbygningen i Nord og altsaa lukker mellem Korsbrødregaarden og Præstegaarden. Denne Tilbygning frembyder ikke i Udførelse saa megen Skønhed som de tidligere Arbejder.

Gaarden er derefter i Aarhundredernes Forløb blevet ombygget paa forskellig Vis og med uskønsom Haand overfor dens kulturelle Værdi, indtil i Tidsrummet 1903—09 den daværende Ejer, Konsul A. Gundel, lod den istandsætte, hvorved af Til sætninger blev fjærnet, hvad fjærnes kunde, under Hensyn til Brugen af Ejendommen, og en Udbedring foretaget af de betydelige Rester, der her fandtes af god, gammel Bygningskunst. (Arkitekt Aug. Colding.)

Paa Bygningens Hjørne ud mod „Hotel Postgaarden“ fandtes tidligere et Taarn med Spir, der blev nedrevet i Midten af forrige Aarhundrede; men der fortælles endnu, at det var her, Carl den X. Gustav holdt Krigsraad og fattede den afgørende Beslutning om den svenske Hærs Overgang til Øerne (5. Febr. 1658.)

Fra Kirkens Taarn med det velkendte slanke Spir,*) lyder Klokkernes malmlfulde Toner til Dagens Tider, til Højtid og Fest, her som andetsteds; men særegen for Nyborg er Klokkeringningen hver Aften Kl. 9³/₄; om det nu er, som Sagnet lyder, et Minde om Byens Befrielse for Svenskerne 1659, eller, hvad ogsaa kunde tænkes, Ringningen ved dette Klokkeslet stammer fra den Tid, da Kirken var Skolens Moder, og Klokkernes Lyd Kl. 9³/₄ kaldte „Peblingerne“ til Sengs — det bliver vel aldrig opløst, men den stemningsfulde Klokkeklang hører ubrydeligt Nyborg til.

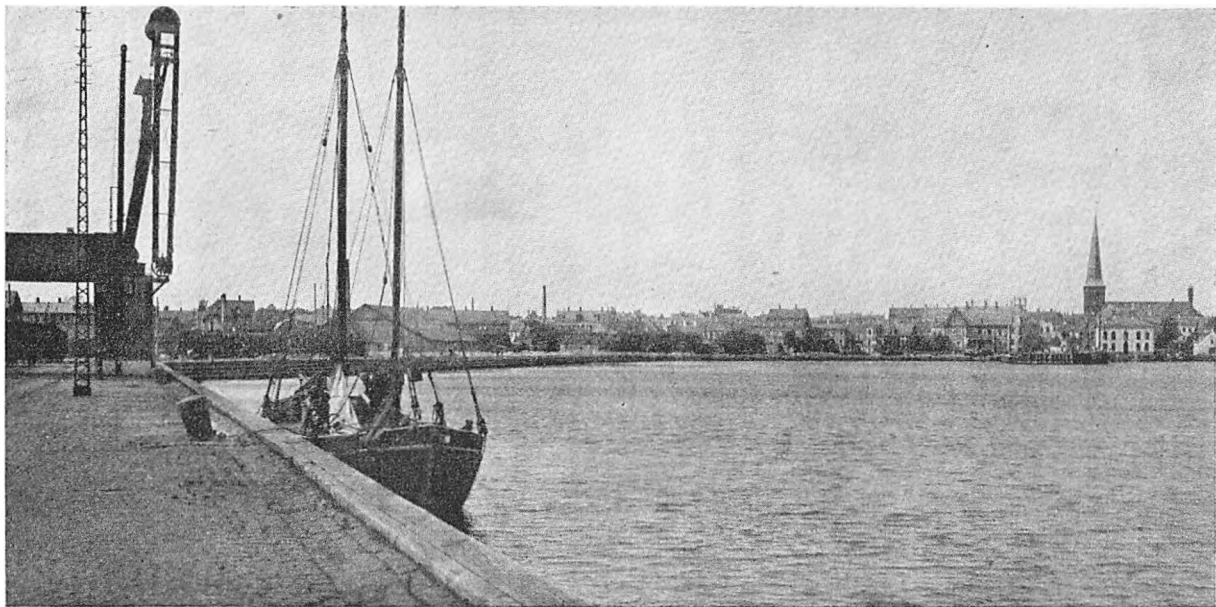
Et Sagn, der dog maa afvises som uhistorisk, har fortalt, at allerede Dronning Margrethe oprettede en Skole ved Kirken; sikkert er det, at Nyborg latinske Skole efter Reformationen kom til Huse i en Bygning nord for Kirken; her var dens Plads, til den, som tidligere anført, flyttedes til Gaarden paa Hjørnet af Kongegade og Slotsgade; Kirkens Skolebygning blev nedrevet 1872. — Nu omgives Kirken paa den nordlige og østlige Side af den gamle Kirkegaard, der er omdannet til et smukt Anlæg, hvori endnu enkelte Familiegravsteder er bevarede fra Tiden før 1818.

Pladsen paa vestre Side af Kirken henimod Baggersgade var forudm Nyborgs Torv og blev efter det nuværende Torvs Oprettelse (1586) kaldt for Gammeltorv. Baggersgade har faaet Navn efter Etatsraad Bagger til Juulskov († 1791), der foruden flere andre Legater oprettede en i Gaden liggende Gaard til „Hospital og Arbejdsanstalt“; denne Bygning er nu nedrevet, og Stiftelsen er ført ud til en paa Birkhoved opført Bygning.

Vender vi tilbage forbi Kirken til Adelgade, passerer vi Byens ældste Hotel, det endnu saa vel ansete „Hotel Postgaarden“; herfra udgaar Kongegade, der sammen med Adelgade er Byens Hovedgade; under Navnet Søndergade kendes den fra Erik af Pommerns Tid, og foruden dens moderne Forretningsbygninger — Firmaerne V. og C. Schönemanns landskendte Boghandel og industrielle Etablissement; Varehuset A. Wilde, m. fl. — findes endnu gamle Bygninger, omend i omdannet Skik-

Kongegade.
Havnen.

*) Taarnets Højde er 23,76 m, Spirets 31,29 m og Fløjstangens med Kors og Kugle 5,23 m, den samlede Højde er altsaa 60,28 m.

Parti fra Nyborg Havn.

kelse, fra ældre historiske Tidsrum; paa Hjørnet af Adelgade og Kongegade saaledes det nuværende Apotek, der 1483 af Ejeren Anders Draghe, som gav Gaarden Navnet Dragegaarden, blev solgt til Kong Hans's Dronning, Christine. En anden Dronningegaard ligger modsat, ved Siden af Museet, skænket af Christian III. til Dronning Dorothea; nu ejes den af Herregaardenes Mejeri.

Medens enkelte Bygningers Udseende minder om de trange Tider efter Branden 1797, fremtræder dog ogsaa et Par smukke Købmandsgaarde som Vidner om, at der endnu ved 19. Aarhundredes Begyndelse indenfor Nyborgs Købmandsslægter fandtes Velstand og Skønhedssans.

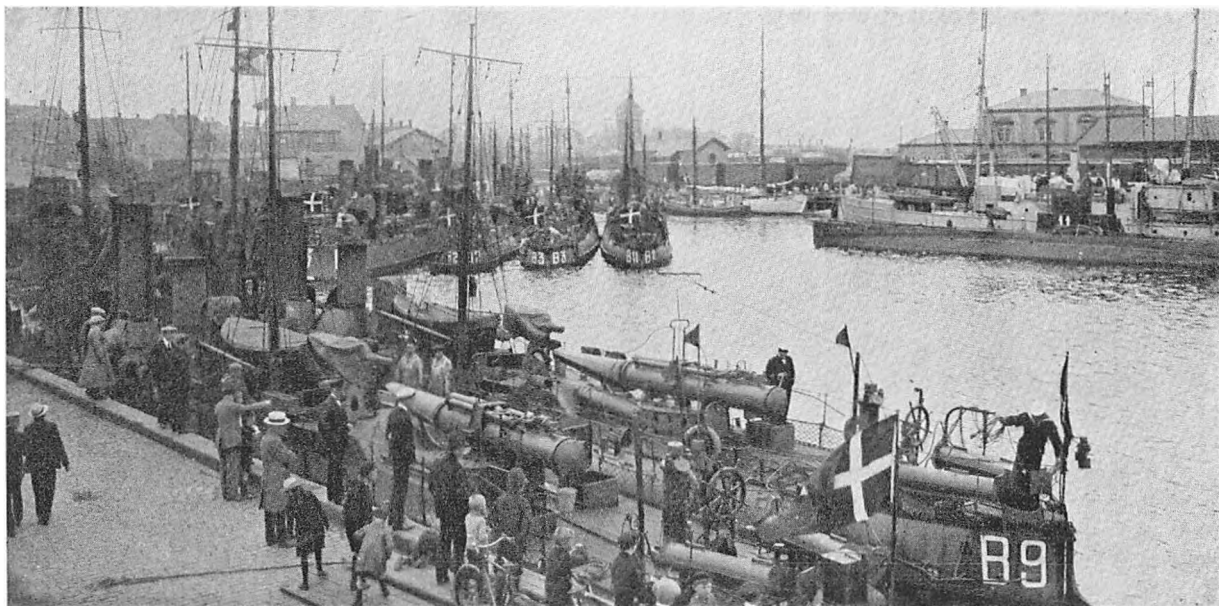
Idet vi gaar hen imod Vagten, ser vi til Venstre ned ad Skippergade, tidligere kaldet „Gravegade“, fordi Byens ældste Vandledning eller „Byens Grav“ gik der igennem for over Adelgade og bag om Vestervoldgade at løbe ud i Fjorden; en Tid hædredes Vandløbet med Navnet Rosenbækken; nu er det Kloakledning.

Til højre for Vagten fører Vestervoldgade ud mod det ved Realskolen liggende Parti; paa Hjørnet ligger „Hotel Nyborg“, vel anbefalelsesværdigt for Ro og Hygge, og længere nede ved Havnen „Hotel Royal“, fra hvis Altaner der er en prægtig og livlig Udsigt over Havn og Fjord.

Her ligger Svendborg—Nyborg Banens lokale Station, og forbi den gaar vi ad Strandvejen ud til Villakvarteret, medens til den anden Side Havnegade fører os paa den ny Bro over Jernbanens Terræn ud mod Knudshoved.

Foran os har vi Nyborg Havn; bred og dyb folder den sig ud og aabner sig i Fjorden, der danner dens Red; derfor kan Nyborg Havn ogsaa modtage Atlantens store Dampere, og de Dage, de ligger ved Bolværkerne, er der Liv og Fart blandt Havnens Arbejdere.

Vekslende er Billedet ogsaa, naar danske Krigsskibe flyder stolt paa Fjorden, mens de sorte Torpedobaade fylder Havnen, og smaa Dampere pilsnart jager frem og tilbage; eller naar ved Sommerens Kapsejladser de hvide Sejl fører Baadene som Svaner over Banen fra Havnemølen til Slipshavn og Kajberg. Og daglig, regelmæssige som Urværker, staar Færgerne ud og ind af deres Lejer, medførende Mennesker og Gods, Glæder og Sorger, Pust

Flaadebesøg i Nyborg Havn 1923 (Østerhavnen).

fra den store Verden, som stryger forbi den lille By, der ligger til en Side, fredeligt gemt.

Rummelige og store Pakhuse ligger langs Havnens Bolværker tilligemed enkelte Fabrikker, et Cikorietørreri og en Ammoniakkfabrik samt et større Baadebyggeri (Motorbaade).

Paa Molerne, de gamle og de ny, spadserer Nyborgs Indbyggere; „at vende Broen“ kalder de Turen paa disse gamle Moler. De ser med Glæde paa deres Havn; den er deres Haab; ad dens blaanende Veje skal Fremtiden komme, paa dens Bølgers Ryg skal ny Virksomheder bygges op. Og mærkeligt nok, Drømmen er til Dels gaaet i Opfyldelse; paa Avernakkejorden tæt ved Dyrehaven har „Det danske Petroleumsselskab“ anlagt sine store Petroleumsoplag; en Mole er bygget ud i det dybe Vand, hvor Selskabets store Amerikadampere kan lægge til, og den flydende Olie føres gennem lange Rør ned i de nedgravede Tanke, hvorfra atter den efterspurgte Petroleum ad særligt anlagte Jernbanespor bringes til Havn og Bane og derfra ud i de omliggende Lande. Nyborg er herved blevet Hovedpladsen for en betydelig og omfattende Virksomhed.

Havnen ligger i det inderste af Nyborg Fjord, der inden for Halvøen Østerø skærer sig ca. 4 km ind i Landet og afgiver en god Red mod alle Vinde, endog for meget store Skibe. Denne Red var tidligere den eneste Ankerplads for Byen. Begyndelsen til Anlægget af den nuværende Havn blev gjort 1823, da Østerhavnen opstod ved Opførelsen af en Fangarm for at holde Tangen borte fra Skibsbroen; 1852—55 anlagdes Vesterhavnen; 1883 aabnedes syd for disse Bassiner Damfærgen (der kun benyttes af Dampfærgerne). 1886 anlagdes en mindre Baadehavn; senere er foretaget ny Udvidelser og Uddybninger baade af Havnebassinerne og af Sejllobet (Dybden i Østerhavnen blev ca. 5,6 m, i Vesterhavnen 4,4 m), og endelig er der 1899—1901 anlagt en ny Havn mod Syd (aabnet Decbr. 1901), der fik en Dybde af 7,6 m, ligesom Sejllobet blev udvidet og fik samme Dybde.

Den sidste Udvidelse har funderet Sted 1919—21; derved er skabt mere Bolværksplads for Skibe med 7,6 m Dybtgaaende, og saaledes at en Uddybning til 8,75 m senere kan muliggøres.

Vesterhavnen er indgaaet i den nye Havn, og Østerhavnen er udrenset til en Dybde af 5,7 m. Østerhavns Størrelse er ca. 10 ha med ca. 400 m Bolværkslængde, den ny Havns Størrelse er ca. 42 ha med 700 m Bolværkslængde; ved Baadehavnen er en Bolværkslængde af ca. 200 m.

Nyborgs Omegn.

Ved den nu fuldførte Vandring gennem Byen haaber vi at have paavist, at Nyborg, trods de vekslende Tiders Overlast, dog gemmer adskillige betydningsfulde Minder og tillige fremstiller Billedet af en By med Muligheder for en levende Fremtid; men vi indrømmer ogsaa, at Nyborgs væsentlige Tiltrækning for Turister er ikke Byen selv, men dens smukke Omegn. Vel skyller Storebælt ikke som Vesterhavet op mod bølgende Klitter, ej heller som Kattegattet mod blødt svungne Bakker; men den brede, aabne Strand i Bøgelundens Ly, de frugtbare Marker og Herregaardenes kransende Skove danner et ægte dansk Landskab, der af alle, der kender det, regnes for et af de skønneste i vort Land og derfor søges atter og atter.

Midtpunktet er Christianslund; men inden vi begiver os derud, vil vi gerne foretage to smaa Udflugter, som nemmest foretages fra Byen selv: det er Turen til Knudshoved og til den optiske Telegraf.

Op over den ny Bro ved Jernbanestationen, der giver denne Del af Byen et helt storstadsagtigt Præg, naar vi til Knudshovedvej, der gennem den sidste Række Huse fører os ud i et ejendommeligt, barskt Landskab med Moser og Enge og græstoppede Marker, hvor dog ogsaa Kommunen i den senere Tid ved Plantning søger at opdyrke en større Plantage. Vi kunde ogsaa fra Broen have fulgt Sølystvej til det smukke Rekreationshjem, „Sølyst“, der af Købmand Martinus Rasmussens Arvinger er oprettet til Brug i Sommertiden for svagelige Damer mod en ringe daglig Betaling. Herfra kommer man ad en nyanlagt Fodsti nærmere til Fjorden, og forbi en Række Arbejderboliger og Villaer gaar man langs Stranden til Epileptikerhjemmet, hvor henvend 90 svagelige Drengene under de sundeste og bedste Forhold søger Helbredelse; paa Muren af den i 1909 opførte Sygehusbygning er indsat et i Sten udhugget Portrætbillede af Provst W. Hjort, under hvis energiske og omsigtsfulde Ledelse som Bestyrelsens Formand denne fortræffelige Institution er grundlagt og fremskreden.

Epileptikerhjemmet.
Knudshoved.
Slipshavn.

Et andet Hjem ligger paa den modsatte Side af Hovedvejen ude ved selve Bæltet; det er et Sanatorium for tuberkuløse Dreng, oprettet af Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse.

Fra Epileptikerhjemmet er nu anlagt en smuk Sti langs Stranden til Slipshavn, en Spadseretur derud lønner sig; thi Udsigten herfra til Fjordens anden Side er navnlig ved Solnedgangstid overordentlig smuk. Men man kan ogsaa fra Epileptikerhjemmet ad Kørevejen til venstre (Provst Hjorts Vej) søge tilbage til Knudshovedvej; hvor denne svinger til højre fører en Vej langs Stranden til venstre forbi en talrig Mængde Sommervillaer til Christianslund; denne Tur — ad Knudshovedvej og Christianslund — kalder Nyborgenserne „at gaa en Ø“; vi er nemlig nu paa „Østerøen“, men fortsætter udad paa Knudshovedvej og gaar forbi de tidligere Eksercerpladser og militære Skydebaner; her er det nu, at en omfattende Beplantning paa Kommunens Foranstaltning har fundet Sted over et ret vidstrakt Terræn, saaledes at 10 ha er beplantet med Fyr og Gran, 20 ha med forskellige Løvtræer; en smuk Plantage vil saaledes i Aarenes Løb opvokse paa dette hidtil øde Sted. Vi naar derefter Slipshavns Skov, der ejes af Stamhuset Juelsberg, og som navnlig i Løvspringstiden søges af mange for dens Skovbunds Skøld. Endelig ser vi foran os Knudshoved Spids, der øde og fladt strækker sig ud i Bæltet; fra Fyret er en storartet vid Udsigt, og paa Molen staar man omgivet af Storebælts snart blide, snart kaade og larmende Bølger; adskillige københavnske Dreng har her om Sommeren deres Feriekoloni; fra Knudshoved fører Vejen til Slips-havn, der med sin Lodsstation og Havn danner en hyggelig lille Enklave og er et søgt Hvilested for fiskerielskende Bybeboere; lidt nordligere ligger den lille Ø Lindholmen med et ikke ubetydeligt Aalefiskeri i det grundede Vand.

Den 11. August 1808 gik Marquis de la Romana med sine Spaniere om Bord paa engelske Skibe for at sejle tilbage til Spanien og hjælpe sine Landsmænd, der havde rejst sig mod Napoleon.

Spanierne var nødt til at efterlade deres Heste, og i Vildskab vendte da disse Dyr sig mod hverandre og sparkede og bed adskillige til Døde. Sagnet fortæller, at af den med dette ædle spanske Blod gødede Jord fremspirede de pragtfulde røde

Valmuer, der skinner frem paa Nyborgs Marker; en mere sand-synlig Beretning henfører dog de smukke Blomsters Fremkomst til de Valmuefrø, som var iblandet Havren, som Spanierne medbragte.

En anden Udflugt til en helt forskellig Natur er den lille Spadseretur, som i Nyborg kaldes „at gaa en Telegraf“. Ad Pilshusevej, hvor nu Villakvarteret afsluttes med Statsfængslets (1913) mægtig knejsende Bygninger og høje afgrænsede Mure samt de omliggende Embeds- og Funktionærboliger, og til højre ad den gamle Svendborgvej

Den optiske Telegrafskoven.

Indgangen til Christianslund.

har man stadig Telegraftaarnet for sig; dette blev tidligere brugt til optisk Telegrafering med Stænger i forskellige Stillinger, men bruges nu til Beboelse; ved Foden af det flyder Hjulby Aa, ogsaa kaldet Ladegaardsaaen, fordi den i Svenskekrigen ødelagte, til Slottet hørende Ladegaard laa ved den nuværende „Telegrafskov“. Paa begge Sider af Aaen strækker sig et skraanende Krat, og Fodstien igennem dette afgiver, som omtalt, en saare idyllisk lille Spadseretur. — Ad den smukke Kørebro over Aaen gaar Vejen videre til Odense Landevej og tilbage til Nyborg.

Christians-
lund.

Christianslund er Nyborgs Sommeridyl; under Skovens skyggefulde Kroner og ved Strandens skvulpende Bølger er den Samlingssted for alle. „Lunden“ er Maalet for de ældres Morgenvandring, for de unges Hvile og Adspredelse; paa Pladsen samles Familier til muntert Samvær under Musikkens Toner, fra Stranden lyder Børnenes Leg og glade Raab; og samles Nyborgenserne til Fest derude, da giver Stedet med Bøgenes Hvælv og Bæltets blaanende Spil den skønneste Ramme til Samlivets Glæder.

Restauratlonen i Christianslund.

Men Christianslunds Skønhed er opdaget; fjernt og nær fra møder nu fremmede til Møder og Sommerophold, til Turistbesøg og Badeliv. Vil da nu Idyllen forsvinde fra den før saa stille Lund? næppe; Missionskurstedet „Nyborg Strand“s alvorlige Formaal og Sommervillaernes stilfærdige Familieliv vil ogsaa i Fremtiden værne om det særlig hyggelige Præg, som den lille Skov ved Bæltet hidtil har haft i Eje, og for Nyborgenserne vil Christianslund vedblivende være deres Sommers Glæde og Hvile.

Vi kender Vejene derud, de er nævnte: Stien fra Statsbanegaarden omkring Turisthotellet svinger midtvejs til venstre over Engen eller fortsætter, til den mødes paa

Birkhovedvej med Vejen fra Nørrevoldgade ved den tekniske Skole over Broen og fører derefter gennem Svanedamsgade til Christianslundsvej; i denne Gade ligger til højre Hovedskolens smukke og velindrettede Bygningskompleks, i 1897—98 opført af Arkitekt Schwanenflügel, til venstre „Baggers Stiftelse“, der i 1914 blev opført her i Stedet for den tidligere i Baggersgade liggende Gaard, der var indrettet som „Hospital (Bolig) og Arbejdsanstalt“, nu er Stiftelsen udelukkende Hjem for gamle Kvinder; Bygningen præsenterer sig ejendommelig

Christianslunds Badehotel.

i Stil fra Slutningen af det 18. Aarhundrede (Arkitekt Colding). Længere henne paa Hjørnegrunden ligger „Alderdomshjemmet“, hvortil senere er tilbygget to Anneksbygninger.

Birkhoved er i de senere Aar fra Svanedamsgade og henimod Kirkegaarden bleven stærkt bebygget; en Del af Grundene har været Martinus Rasmussens Legatjorder. Ogsaa naar vi fra Nørrevoldgade gaar over Kapelbroen og følger Kirkegaardsstien, eller vi fra Vestergade (Odense Landevej) svinger om ad Christianslundsgade, kommer vi til Christianslundsvej og følger nu denne til Jernbanens Viadukt. Paa den anden Side af denne svinger en Vej (Nymarksvej) til venstre og danner snart en Kors-

vej; den ene af Vejene vender da gennem en anden Viadukt ad Frisengaardsvej tilbage til Christianslundsgade og Kirkegaarden, den anden gaar over Frisengaardsjorderne og fører til højre gennem „Skræddergyden“ ned til Stranden ved Christianslund, medens den selv længere fremme afsætter til højre en Sti til denne Skov og ved sin Afslutning en Sti til venstre til Teglværksskoven; Nydamsvejen fortsætter et Stykke, til den til højre naar Skabohusevej, der er Hovedvej til „Teglværksskoven“.

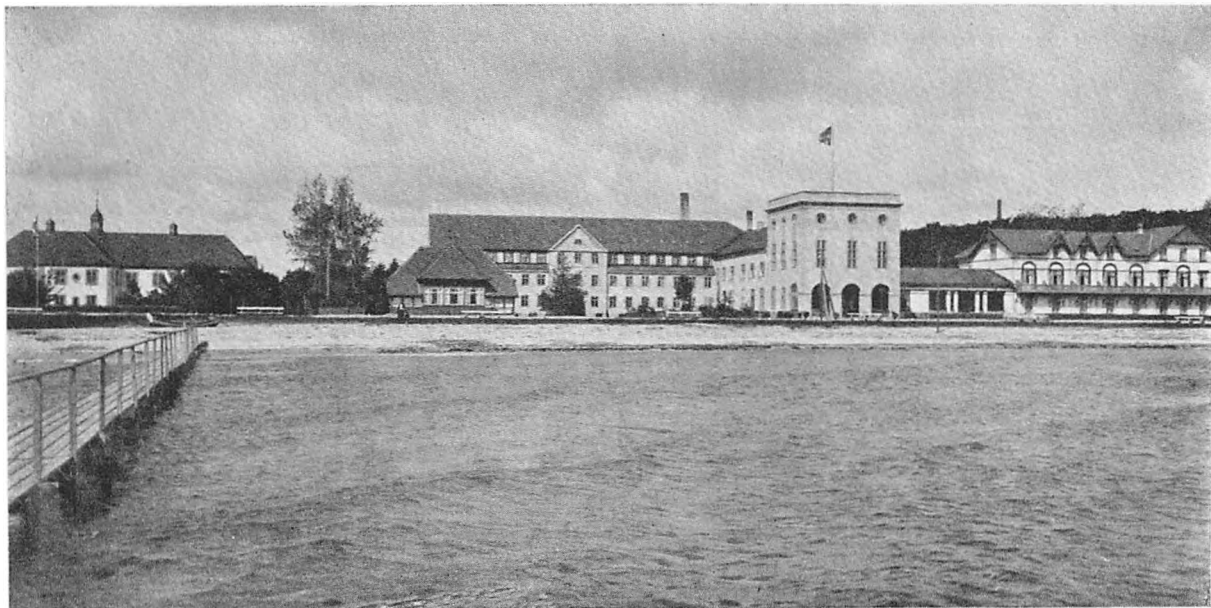
Men vi vender tilbage til Christianslundsvej; længere frem til venstre ligger det smukke Landsted „Aldershvile“, og paa Jordene lige overfor er fra 1917 ved Tilskud fra Kommunen opført flere samlede Rækker af smaa Villaer, der i Folkemunde har faaet det karakteristiske Navn „Rødby“.

Saa naar vi Skoven; Kørevejen fortsættes udenfor ned til „Nyborg Strand“, ligesom ogsaa en Fodsti lige inden for Skovkanten kan benyttes til samme Maal.

Fra Skovens Indgang fører i lige Retning den nyanlagte Vej igennem Skoven ud til Klinten, hvorpaa den fortsætter til Teglværksskoven; herved er et saavel af Nyborgensere som af Turister længe næret Ønske blevet opfyldt, og en smuk og bekvem Forbindelse mellem Byens 2 Skove iværksat.

Svinger vi ved Indgangen til højre, kommer vi ad Kørevejen med tilhørende Fodsti hen til den smukke Plæne, omkranset af de lette Bøge og beplantet med enkelte fritstaaende Træer, hvoriblandt man navnlig lægger Mærke til den prægtige Kastanie og de skyggefulde Linde. Ved Plænen ligger „Christianslunds Badehotel“. Her mødes gammelt og nyt. Midten af Hotelbygningen dannes af den lave Bindingværksbygning, der er opført 1837, samme Aar som Fyns Guvernør, Prins Christian (Christian VIII) aflagde Nyborg et Besøg og derved gav Anledning til, at „Hesselskoven“ fik sit nuværende Navn „Christianslund“.

Under Vinløvets Skygge foran Huset er godt at sidde, og den lavloftede Sal indenfor gemmer mange glade Minder om offentlige og private Fester; men den fornøjeligste Stemning rummer vel Salen, naar Fugleskydningsselskabet aarlig den første Torsdag i August samles i den til den traditionelle Frokost.

5

Missionskurstedet •Nyborg Strand•.

Nyborg Fugleskydningsselskab er stiftet 1801, men formaar endnu livskraftig at samle en talrig Kreds af Nyborg Borgere og fremmede til den aarlige Sammenkomst; af særlige Festdage maa nævnes den 6. August 1891, da daværende Kronprins Frederik (Frederik VIII) som Fuglekonge var til Stede og ved den Lejlighed skænkede Selskabet en Sølvpokal; et Portræt af ham er tilligemed mange andre Malerier, baade Landskaber og Portrætter, der er skænket af de skiftende „Fuglekonger“, ophængt i Salen paa Fugleskydningsdagen, men opbevares ellers i Museet.

Til højre for den gamle Bygning ligger den runde Pavillon, bygget til Afholdelse af Baller og større Fester, og til venstre den egentlige Hotelbygning; den ældste Del er opført 1868, men 1913 blev Bygningen forlænget imod Stranden og forhøjet med en 1. Sal (Arkitekt Colting); der er derved skabt et fortræffeligt Sommerhotel med gode, hyggelige Værelser (27), samt med en smukt udstyret Spisesal og rummelige Restaurationslokaler, som alt i høj Grad forøger Stedets Tiltrækning.

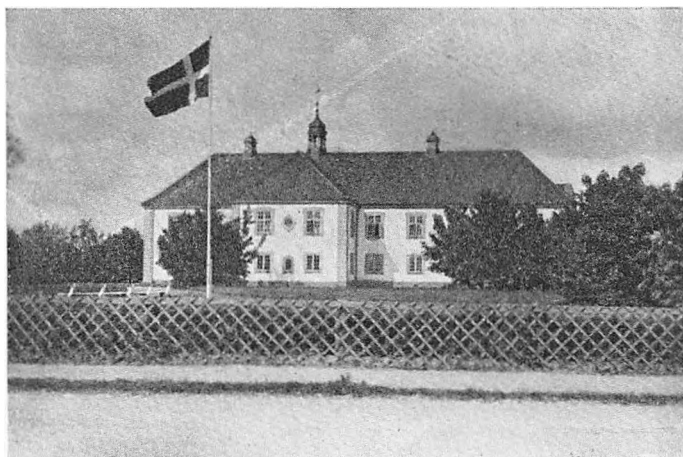
Udenfor Hotellets Façade er ved skønsom Borthugning af Træer fremskabt en Terrasse, der med Skoven til Baggrund og med Udsigt fremad til Bæltet frembyder en Plads, som ikke mange Badehoteller i Danmark har Mage til.

Fra Terrassen gaar man ned til Forstranden; Christianslunds Forstrand er ejendommelig smuk; Bunden dannes af Sand og Græs med Marehalm iblandet og skraaner jævnt til den flade Strand; Skovens Bryn luner imod Vest, foran sig har man Bæltets Flade med Bølgernes Skvulp mod Kysten. Øjet møder ikke mange Skibe, de søger Øst om Sprogø for at undgaa Vesterrendens Skær; men Dagens Lys og de drivende Skyer fremkalder et altid afvekslende Spil af Farver, og om Aftenen, naar Nedgangssolen farver Træer og Blade og Maanens Straaler strejfer Vandet, mens Sprogø Fyr sender Glimt paa Glimt — da er der skønt paa Nyborg Strand.

Mange samles da ogsaa her i Sommertiden, fra Byen selv og fra de omliggende Villaer, tilrejsende Foreninger og Skoler, tilfældige Turister o. m. fl.; Stranden byder Hvile og Adspredelse, og fra Hotellets Badehuse lokker

et forfriskende Bad i de kølige Bølger, der ikke mangler Kattegats Salt.

Svinger vi til højre — mod Syd, hvor Knudshoveds Halvø i det fjerne spidser sig ud —, kommer vi snart uden for Skoven til Missionskurstedet „Nybørg Strand“. Oprindeligt bygget som Badehotel havde det en vekslende Skæbne; men 1912 afholdtes i Nybørg et Missionsmøde med talrige Deltagere, og Bestyrelsen fik da Øje for Nybørg Strands Skønhed og Hotellets passende Indretning; det blev købt, og „Nybørg Strand“ er nu blevet Sam-

Mødehuset •Hermon•.

lingsstedet ikke blot for det store aarlige „Missionsmøde“, populært kaldet „Nybørgmødet“, der tæller ca. 1000 Deltagere, men ogsaa for andre kristelige Møder, som Præste-, Studenter- og Seminaristmøder, Børnesagsmøder o. fl.

Hotellet har imidlertid bevaret sit oprindelige Øjemed og modtager i sine smukke og velmonterede Værelser Gæster Aaret rundt (40 Værelser). Det helt igennem moderne Etablissement, med hyggelige Spise- og Samlingsstuer, med den prægtige Udsigt og, ikke mindst, under fortræffelig Ledelse, samler — ogsaa udenfor de store Møder — en fast og stadig Kreds af Gæster.

Til Brug for Møderne har imidlertid Missionselskabet

opført nye store Bygninger; i umiddelbar Forbindelse med Hotellet er bygget en stor Spisesal, der giver Plads til ca. 800 Personer. Ikke langt derfra rejser sig den store Forsamlingsbygning „Hermon“, (Arkitekt Colding) der i Stueetagen har Soverum og paa 1. Sal en meget stor Mødesal; 1920 opførtes, ogsaa i Forbindelse med Hotellet, en større Bygning kaldet „Klosterhuset“; den danner 2 Etagere og Mansard og giver i omtrent 100 Værelser Plads til 171 Senge, fordelt i En- og Tomandsstuer. Hotellet selv er imod Syd udvidet med et stort, fir-

Nyborg Strand ved gamle Hesselhus.

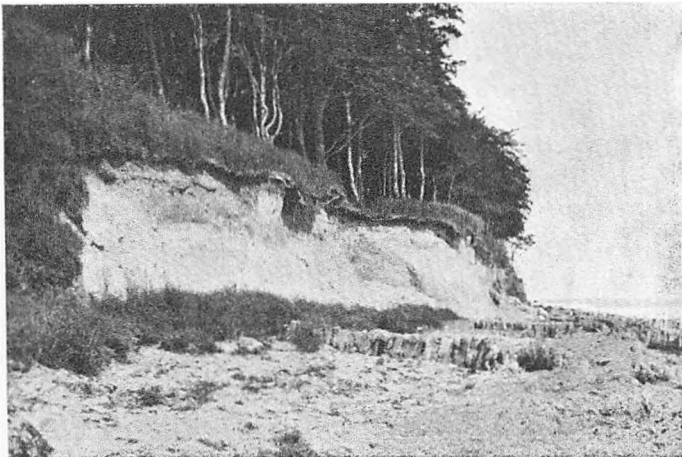
kantet Taarn, i hvis Stueetage er Restauration, medens første Sal er Dagligstue, eventuelt Mødesal, og anden Sal afgiver et Soverum med 22 Senge; fra det flade Tag er der en prægtig Udsigt, og ofte samles Mødedeltagerne der til Sammenkomst og Sang. Dette ejendommelige, smukke og formaalstjenlige Bygningskompleks fra 1920 er opført af Arkitekterne Wittmaack og Hvalsøe.

Aarlig i Sommermaanederne samles da paa „Nyborg Strand“ Deltagere fra hele Landet til kristelig og alvorlig Opbyggelse, til Foredrag og Forhandlinger om aandelige og sociale Spørgsmaal, men ogsaa til fornøjelig og styrkende Samvær, gamle og unge, Mænd og Kvinder; Taler

og Foredrag holdes i „Hermon“s Sal eller paa Stranden, Salmer og Sange lyder, og det er kønt, naar Morgen og Aften Flaget hejses og sænkes under Fædrelandssangens Toner.

Længere Syd paa ligger flere Villaer, hvoraf navnlig maa nævnes „Stjerneskansen“, der oprindeligt er bygget af Svenskerne 1658—59; videre fører Vejen over „Øen“ hen til Knudshovedvej; ved Stranden ligger talrige Sommerhuse og en kommunal aaben Badeanstalt.

Vender vi tilbage og følger Strand og Skov imod

Parti fra Teglværksskoven.

Nord, kommer vi ved Skovens Afslutning til den gamle Bygning, som kaldes „Hesselhuset“ til Minde om Christianslunds tidligere Navn; bag ved, i Skovens Ud-kant, ligger „Det nye Hesselhus“ (opført 1913 af Arkitekt Colding) med omliggende Anlæg, med Borde og Bænke, hvor man kan finde Plads og spise sin medbragte Mad, hvis man ikke foretrækker den lille, men gode Restaurations forskellige Forfriskninger; paa en af Plænerne staar den af Nyborg Kvinder i 1915 plantede Eg; ogsaa her er om Søndagen Liv og Glæde af de mange forsamlede Familier.

Tegl-
værks-
skoven.

Udenfor Skoven ligger Klinten, der nu er bebygget med en Række af Villæer for Sommerbeboere; Vejen til venstre fører op til den omtalte ny Forbindelsesvej mellem Christianslundsskoven og Teglværksskoven; den gamle Klintesti er for en Del borttaget; men man kan gaa langs Stranden, og følger man den ny Kørevej, kan man omtrent halvvejs ad en Sidevej tilhøjre komme ned til den bevarede Del af Klintestien og saaledes ad den som ad Kørevejen naa til Teglværksskoven, hvor vi ad skyggefulde Stier snart ender ved det prægtige Udsigtspunkt ved Re-

Parti fra Teglværksskoven.

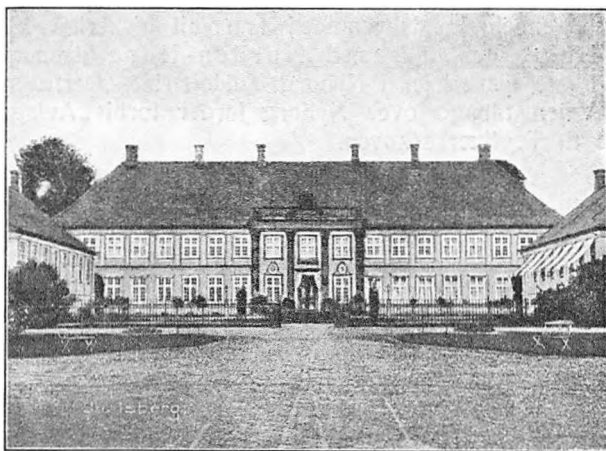
stauranten; højt hævet over Havet ligger denne Plads, omkranset af stolte Bøge med den herligste Udsigt over Bæltet, ned ad mod Sprogø og op ad mod Romsø, medens i klart Vejr Sjælland toner frem ude i Horisonten. Ikke saa underligt, at Kronprins Frederik under sit Ophold i Nyborg 1861 yndede denne Plet, hvorfor den lille Pavillon ogsaa er bleven kaldet „Frederiks Lyst“. Prægtigt er her en Sommerdag med Bølgernes Rislen mod Bredden og den vidtstrakte Udsigt fra Klinten.

Ved Foden af Bakken, ved Hovedvejen, ligger den hyggelige Restaurant, der i Sommertiden er stærkt besøgt saavel af fremmede som af Nyborgensere.

Ad Kørevejen gennem Skoven kommer vi ud paa Skabo-Husevej, der enten kan føre os tilbage til Christianslundsvejen ved Viadukten eller tilhøjre op mod Skabo-Huse forbi Nyborg Avlsgaard, hvortil man ogsaa kan komme ad en Skovvej, der udgaar mod Nord fra Restauranten.

Juelsberg.
Rejsstrup.
Skabo-
Huse.

Men vi foretrækker at følge Vejen mod Nyborg og at svinge til højre ind i Fredeskoven og Juelsbergskoven, der nu tilsammen tilhører Stamhuset Juelsberg. Begge Skove gennemkrydses af smukke Stier, der snor

Juelsberg

sig snart under høje Ege- og Bøgestammer, snart mellem frodig Underskov og vildt Krat.

Fra „Præstens Vænge“ ved den gamle Skabo-Husevej, noget ovenfor Odensebanens Spor, fører en Hovedsti igennem de smukkeste Partier af Juelsbergskoven og ender ved Kørevejen, der fra Odense Landevej svinger til højre forbi Borgeskov og Skovridergaarden; paa Marken nord paa ses de saakaldte „Svenskehøje“, efter Sagnet Begravelsessteder for de faldne i Nyborgslaget. Ad Vejen, eller gennem den sidste Del af Skoven, kommer vi til Juelsberg.

Stamhuset Juelsberg er fremstaaet ved Sammenlægning af Bondegaarden „Bagnegaard“ og de til Nyborg Slots Lade-

gaard hørende Slotsjorder, der i 1669 og 1672 købtes af Nyborgs „Præsident“ Claus Rasch; han oprettede deraf „Raschenberg“, der senere efter mange Omskiftelser 1770 købtes af Gehøjmeraad Gregers Juel, hvis Enke oprettede Stamhuset Juelsberg. Hovedbygningen er opført 1777 i italiensk Renæssancestil og ligger omgivet af en stor og særdeles smuk Have, hvortil der er Adgang for Publikum. Slægten Juel besidder tillige Stamhuset Hverringe ved Kerteminde.

Ad Odensevejen kan man, som nævnt, ved at følge Vejen til højre forbi Forpagtergaarden „Borgeskov“ foretage en meget tiltalende Udflugt: gennem Skoven, forbi Skovridergaarden, til Hovedgaarden Juelsberg og derfra gennem Landsbyen Rejstrup til Fiskerlejet Skabo-Huse, der tilligemed Norden-Huse danner de nordligste Fiskerlejer i Nyborg Tolddistrikt. Derfra svinger Vejen tilbage over Nyborg Jorder forbi „Avlsgaarden“ til Teglværksskoven.

Holckenhavn.
Dyrehaven.
Kajberg.

Efter at have afsøgt de smukke Skove nord paa ved Bæltet vender vi os nu mod den sydlige Omegn; den første Del af denne er „Dyrehavevejen“ langs med Fjorden; det er en overordentlig livlig og yndet Spadserevej forbi den dobbelte Række Villaer, der dog i en væsentlig Grad har borttaget Udsigten over Fjorden.

Ved Møllen ligger den lille Dyrehaveskov som en dyb Kløft ned gennem træbevoksede Skraaninger, fra hvis Højder i Udkanten man kan følge Holckenhavnsnorets Udløb i Fjorden. Skovstien gaar ud til en Vej, der til venstre vender tilbage til Dyrehavevejen, men til højre fører over imod Vindinge og saaledes ad Vindingevejen tilbage til Nyborg; en meget passende Rundtur.

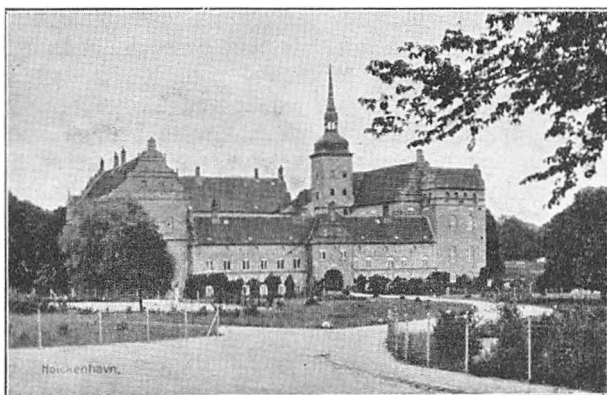
Paa den anden Side af Dyrehaven ud imod Stranden ligger „Jomfruhøjen“, hvorfra der er en smuk Udsigt over Fjorden; endnu videre er dog Udsigten fra „Turisthøjen“, der danner Afslutning af Bakkedraget ved Dæmningen og er indhegnet af Nyborg Turistforening.

Over Dæmningen naar vi til Holckenhavns Have og det med forskelligartede smukke Træer beplantede Anlæg (til højre) og derefter til selve Slottet med den indre Borggaard.

Holckenhavn hed oprindeligt Ulfeldtsholm efter dets første Ejer, Jacob Ulfeldt den Ældre, der byggede Hoved-

fløjen imod Nord samt Østfløjen og flyttede dertil fra det nærliggende Kogsbølle; ved hans Død 1593 tiltraadte hans Søn, Jacob Ulfeldt den Yngre; han udvidede Østfløjen og opførte det store Taarn ind imod Gaarden, men solgte 1616 Ejendommen til Fru Ellen Marsvin; af hende blev den sidste Del af Bygningen afsluttet med Kirkefløjen og Portfløjen; den prægtige og anselige Borg er saaledes fremstaaet i forskellige Partier fra 1580—1634 og opført i den da herskende Renæssancestil. Gaarden kaldtes nu Ellensborg og gik i Arv til Leonora Christina og hendes Mand Corfitz Ulfeldt, der opholdt sig her, indtil de foretog deres sidste skæbnsvangre Rejse til Udlandet.

1671 købte Generalmajor Eiler Holck Godset, som han gav Navnet Holckenhavn og 1672 oprettede til et Baroni. —

Holckenhavn.

Den sidst afdøde Besidder, Lensbaron C. E. Holck († 1919), Formand for Nyborg Turistforening, lod med Pietet overfor Fortidens Minder foretage en omfattende Istandsættelse af Slotets Bygninger, hvorved Kalklagene blev fjernet, og de oprindelige røde Sten fra Renæssancetiden kom til Syne; tillige blev Hovedtaarnet prydet med et nyt Spir efter Renæssancens Former; Arbejdet, der blev fuldført i Løbet af 6 Aar, blev ledet af Arkitekt Aug. Colding. De to af Jacob Ulfeldt den Yngre og Ellen Marsvin byggede Lader, der med den nu staaende Staldbygning begrænsede den ydre Borggaard, nedbrændte 1912; i Stedet for Borggaarden er der nu et meget smukt Anlæg, og Slottets Udbygninger er opbygget paa den anden Side af Vejen. Den nuværende Besidder er Lensbaron Mogens Holck.

Medens den 68 Alen lange Riddersal i Østfløjen (indrettet af Ellen Marsvin) kun indeholder Rester af Dekorationer, maalede i Kalkfarve, frembyder det i Vestfløjen endnu benyttede Kapel med sin Prædikestol, Kirkestolene og Præstens Stol overor-

dentligt smukt Billedskærerarbejde fra det 17. Aarhundredes Renæssancetid.*)

Til Holckenhavn hører Kajberg Skov, beliggende ved Fjordens Munding; den ny Svendborg Landevej fører os ved en halv Times Gang gennem et frodigt Landskab, med stadig Udsigt til Fjorden, hen til Skoven.

Imidlertid er der fra Nyborg en længere, men navnlig paa et enkelt Punkt ganske særlig smuk Vej til Kajberg; ad Pilshusevej til venstre ad den gamle Svendborg Vej, forbi Landgaarden Sofienberg, kommer man til Landsbyen Vindinge; ved Aaen drejer man til venstre og naar gennem Kogsbølle op paa Kogsbølle Banker, hvorfra der er en ejendommelig og storartet Udsigt over hele Omegnen; gennem det frugtbare Krat „Bølløvænge“ fører Vejen til Kajberg. Den skyggefulde, kølige Skovvej ender ved Skovriderboligen, og foran denne breder en af prægtige Træer omgivet Plæne sig ned til Vandet; her er om Sommeren Samlingsstedet for talrige besøgende fra By og Land, kørende, gaaende og cyklende møder de her, enkeltvis eller i Selskab, for at frøje sig ved den skønne Skov og det friske Hav. Ved Baadebroen ligger Sejlbaade, og om Søndagen og en enkelt Ugedag farer Motorbaade i regelmæssig Fart frem og tilbage mellem Nyborg og Kajberg. Umidledbart udenfor Skovens sydlige Del ligger det ejendommelige Udsigtspunkt, Helvedeshøjen, og Vejen dertil gennem Skoven afgiver en smuk og passende Spadseretur.

Hessel-
agergaard.
Lunde-
borg.

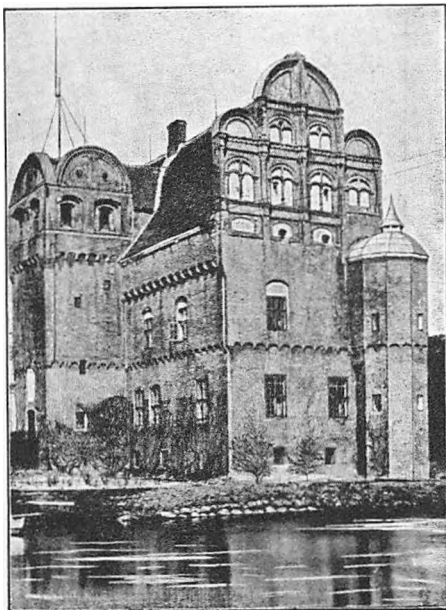
Endnu er at skildre to længere Udflugter fra Nyborg: til Hesselagergaard med Omegn og til Glorup. — Ved Svendborg—Nyborg Banen ligger midtvejs den raskt opvoksende Stationsby, Hesselager, hvortil man ogsaa kan naa fra Nyborg ad den ret bakkede ny Svendborgvej. Lidt udenfor den ældre Del af Byen ligger paa en Mark den berømte Sten, Damestenen eller Hesselagerstenen, der regnes for den største i Danmark og maaler 52 m i Omkreds og $12\frac{1}{8}$ m i Højde over Jorden. — I Nærheden ligger Hesselagergaard.

*) Holckenhavn, Meddelelser, samlede af C. E. Lensbaron Holck. Svendborg Amt, Aarsskrift 1908.

Den smukke og ejendommelige Gaard er en af Danmarks ældste Herregaardsbygninger; den er opført 1538 af den bekendte Kansler Johan Friis, der 1550 ogsaa byggede Borreby ved Skelskør. Efter mange Omskiftelser er igen begge disse Gaarde forenede i samme Slægt, efter at den nu afdøde Ejer af Borreby, Helten fra Skanse 2, Kammerherre Castenskjold, havde købt og overdraget Hesselagergaard til sin Datter, Baronesse Blixen-Finecke. — Den tidligere noget forfaldne Hovedbygning er nu fuldstændig restaureret og viser sig atter i sin gamle, karakteristiske Stil.

Gennem Gaarden fører en offentlig Vej, ad hvilken man kan komme til den lille Havneplads, Lundeborg; her er fredeligt og kønt med lette Smaaskove, og Stedet har efterhaanden faaet et Navn ved sit rolige og behagelige Badeliv.

Paa Hjemturen (Oure eller GudmeStationer) kommer man forbi det gamle Herresæde, Broholm, opført i det 17. Aarh. og nu tilhørende Familien Sehested.

Hesselagergaard.

Med Svendborg-Nyborgbanens Tog fra Lokalstationen til Øksendrup kommer man Glorup nærmest.

Glorup.
Rygaard.

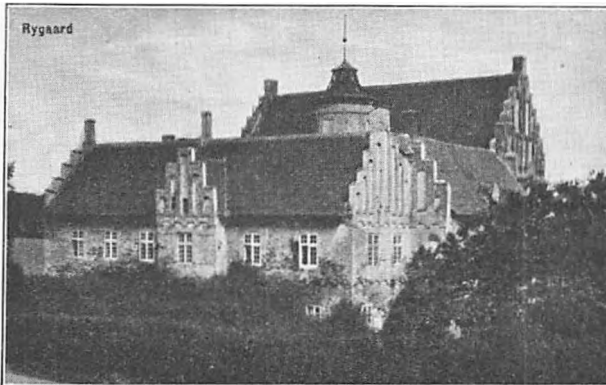
Foretrækker man Landevejen, er der enten den nye Svendborgvej til Øksendrup og derfra en Kørevej eller Fodsti til Glorup — eller den gamle Svendborgvej, der fra Vindinge fører til Ørbæk, (Nyborg-Ringebanen) og derfra forbi Ørbæk lunde (opført 1593) til Svindinge;

ad en smuk, paa begge Sider bevokset Vej naar man saa Herregaarden Glorup.

Blandt Glorups Ejere nævnes den bekendte Christoffer

Glorup.

Rygaard

Valkendorf († 1601) og senere den fra Svenskekrigen berømte Hans Ahlefeldt (Mindesmærket for Slaget ved Nørborg den 14. November 1659); 1762 købtes Godset af Grev Adam Gottlob Moltke til Bregentved, der lod den nuværende Hovedbygning opføre. Af hans Enke oprettedes Grevskabet Moltkenborg, og Besidderne antog Navnet Moltke-Hvitfeldt.

Glorup har tidligere været berømt for sin smukke Have, der imidlertid nu i Slottets nærmeste Omgivelser (det franske Anlæg) desværre er bleven misrøgtet; men den prægtige Park og de udstrakte Skove er dog vel værd at afsøge; man maa heller ikke glemme ved Slottets østlige Side at beundre de mægtige Skræpper, som H. C. Andersen, der var en hyppig og kærkommen Gæst paa Slottet, har omtalt i „Den grimme Ælling“.

Ikke langt fra Glorup ligger den mærkelige gamle Borg, Rygaard, der er opført 1593 og senere hørte ind under Stamhuset Moltkenborg; Faren for en Sammenstyrtning er nu afværget ved det af Administrationen foranledigede Arbejde til Styrkelse og Istandsættelse af Bygningen.

Af de talrige Herregaarde i Nyborgs Omegn kan endnu nævnes Ravnholt og Lykkesholm, der begge nu ejes af Kammerherre Sehested Juel, og hvortil fornøjelige og smukke Udflugter kan foretages ad Nyborg—Ringebanen.

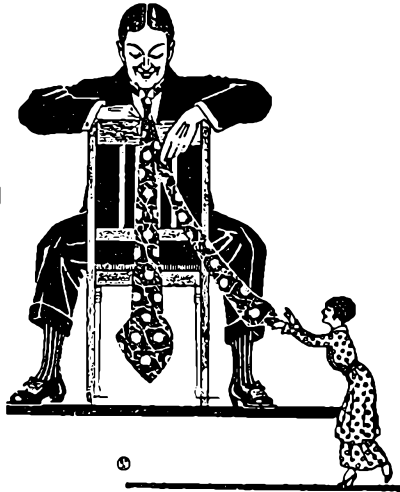

Richard Sehn

(HENNING J. CHRISTENSENS EFTLG.)

Elegante færdige
Herreklæder

prima svendesyede

Stort
 Udvalg

 Tlf. 68

Smaa
 Priser

 Tlf. 68

HUSK MIN
LINGERI-AFDELING
 FIKSE NYHEDER!

Se mine
 Vinduer

Richard Sehn

(HENNING J. CHRISTENSENS EFTLG.)

Aktieselskabet

Discontobanken i Nyborg.

Stiftet 1918.

Aktiekapital Kr. 500.000

Telf. Nr. 600. Statstelf. Nr. 3.

**Renter af Indlaan paa
3 Maaneders Opsigelse:**

4 $\frac{1}{2}$ % p. a.

plus Andel i Bankens Overskud.

Renten af Folio:

4 % p. a.

Alle Bankforretninger udføres.

Telefon Nr. 10.	SAGFØRER N. NIELSEN,	Telefon Nr. 10.
	KONTOR: ØSTER VOLDGADE 64	
AGENTUR FOR STATSANSTALTEN FOR LIVSFORSIKRING.		

C. E. Christiansen,
 Kolonial-, Konserves- og Delikatesseforretning,
 Nørregade 3, Nyborg.
 Telefon Nr. 92. Telefon Nr. 118.
 Vellagrede Vine.

BRUG ALTID

DIAMANT
 HVEDEMEEL

fra

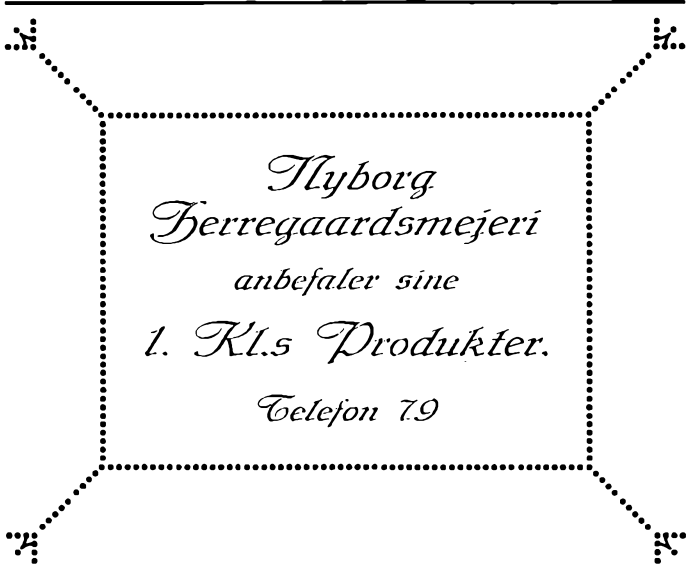
A/S Slotsmøllen i Nyborg.

AXEL GUDME

NØRREGADE

STØRSTE UDVALG I
CONFÉKTURER
KONSERVES
DELIKATESSER

TELEFON 36

M. Hansens Skræderetablissement

———— anbefales. ————

Største Klædelager i nye og moderne Ting
 Telf. 246. Kongegade 15. Telf. 246.

Christianslund Badehotel

:: ved Nyborg ::

anbefales Badegæster, Turister
og Foreninger. Hotellet har al
Nutidens Komfort og den mest
henrivende Udsigt over Store-
bælt. Fortrinlige Strandbade.
: : : Rigt Badeliv. : : :

Telefon 28.

P. PETERSEN.

Fotograf Erhardt Jensen,

1. Kl.s fotografisk Atelier.

Amatørartikler.

Nyborg. Nørregade 14. Telef. 198.

K Ø B

danske Varer hos

KONGEGADE 14

6*

*Engelsk
Beklædnings-
Magasin*

Nyborg

Telf. 546

*Herre- & Drenge-
~. Ekvipering ~*

1. Klasses Herreskræderi

Stort Stof-Udvalg

SOUVENIERS

SOUVENIERS

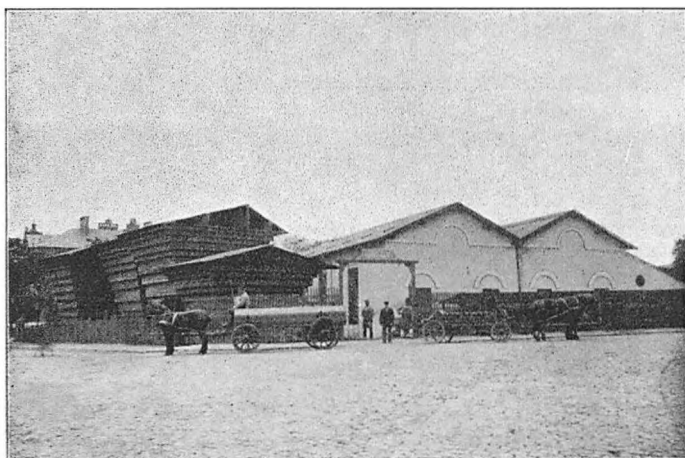
Forretningen i Mellemsgade

OTTO NIELSEN,

MELLEMGADE 22 --- KONGEGADE 29

Isenkram, Glas, Porcelæn, Lædervarer, Legetøj, Støbegods, Trælasthandel
 ALT I STORT OG SMUKT UDVALG

TELEFON NR. 20

TELEFON NR. 20

Trælastafdelingen: Kongens Bastionsvej

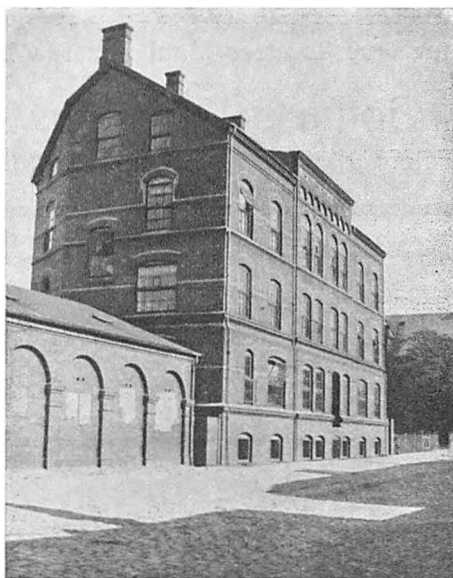
Telefoner: 112 - 398 - 129.

Missionskurstødet „Nyborg Strand“.

Statstelefon 16.

I. M. THUESEN^S

CIGAR- & TOBAKSFABRIK

fabrikerer som Specialmærker de lette Kvalitets-cigarer „LIGHT" og „LITTLE LIGHT", Cigarillos „RED STAR" og de kendte Shagmærker „YELLOW CUT" og „GOLDEN VIRGINIA LEAF", der faaes overalt. Fabriksudsalget er NØRREGADE 4, Telefon Nr. 40.

MESSEN

Største Lager
af Manufakturvarer
– Konfektion – Kjoler –
Bluser – Strømper – Handsker
– Skørter. –

Habitter leveres efter Maal paa faa Dage.

Gothard Petersen,
Telefon 216. — Privattelf. 370.

H. Bødtcher Jensen,
Telef. 55 Boghandel Telef. 55

Kodak-Udsalg.
Film og Plader
fremkaldes og kopieres.

H. Bødtcher Jensen,
Telef. 33 Boghandel Telef. 33

HOTEL POSTGAARDEN

1. KL. HOTEL

NYBORG

TELEFON 29

HARALD ARENDT

A/S C. F. SCHALBURG,
NYBORG

Vinhandel en gros & en detail.

Grundlagt 7. Juni 1817

Vore Varer faaes over hele Landet.

Landbo-Sparekassen for Fyn

Kontor i ODENSE	Telefon Nr. 950
Kontor i NYBORG aabent 9—2 og 4—5.	Telefon Nr. 12
Kontor i SVENDBORG	Telefon Nr. 74
Kontor i FAABORG	Telefon Nr. 39
Kontor i ASSENS	Telefon Nr. 87
Kontor i KERTEMINDE	Telefon Nr. 68
Kontor i OTTERUP	Telefon Nr. 60

Ludvig Wass
Sagfører

Nyborg

GOTTORP & SCHRØDER-HANSEN

FABRIK OG LAGER AF

CYKLER, CYKLEDELE OG VAABEN

STATSAUTORISERET
INSTALLATØRFORRETNING

TELEFON 44

TELEFON 44

Turisthotellet ::: Nyborg

Gode Varer
Moderate Priser
Godt Køkken
Gode Værelser
H. T. Gabrielsen

Turisthotellet ::: Nyborg

Vald. Andersen & A. J. Andersen,

Snedkermestre,

Telefon 46 Norre Voldgade 80, Telefon 56

anbefaler til rimelige Priser vort store Lager af

moderne, stilfulde Møbler

tegnet af anerkendte Kunstnere.

**Steentoft
Skotøjsforretning**

Telefon 281

Ludvig Metz
Sagfører

Vester Voldgade 34

Telefon Nr. 69

DREWSEN & NELLEMANN

NYBORG

TORVET OG KORSGADE

NYBORG

TELEFON 25 OG 189

ISENKRAM-, STØBEGODS-, GLAS-,
PORCELÆN- OG Udstyrsforretning
EN GROS EN DETAIL

H. S. NYBORG KULFORRETNING,
KONGEGADE 12 TELEFON 106 — 293

IMPORT AF KUL — KOKS — BRIKETTER

BILLIGSTE PRIS

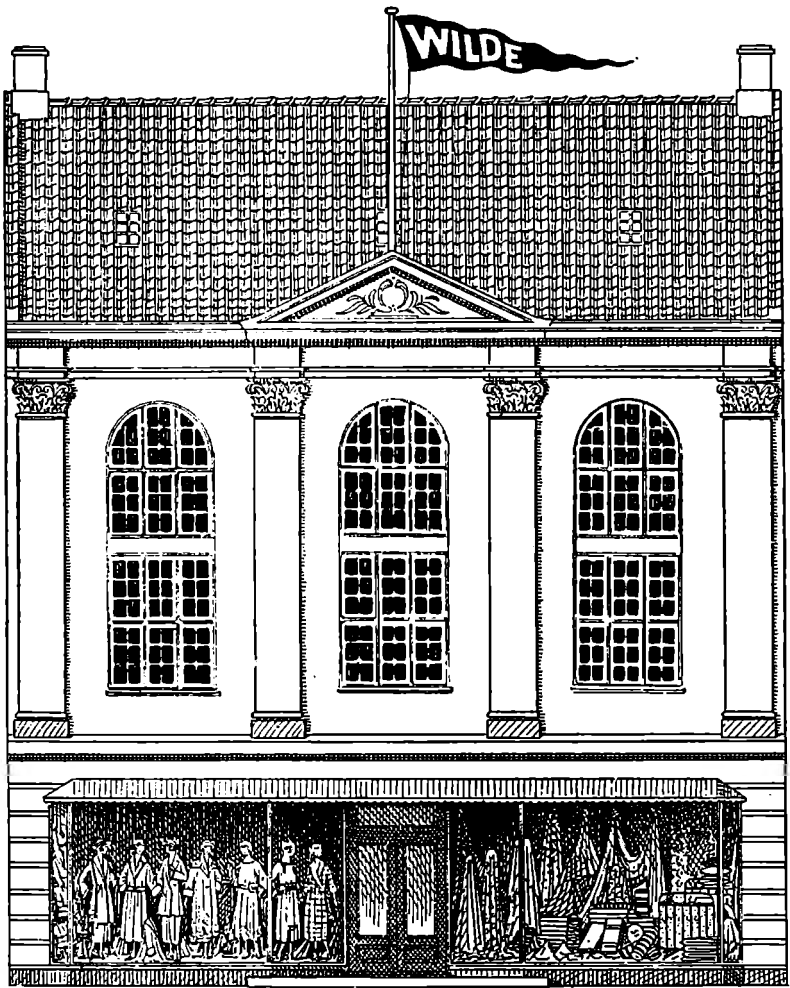
HURTIGSTE LEVERING

H. NIELSEN **Cigarforretning**

Telf. 435 Kongegade 31 Telf. 435

anbefaler alt i kendte Mærker

i Cigarer og Rygeartikler.

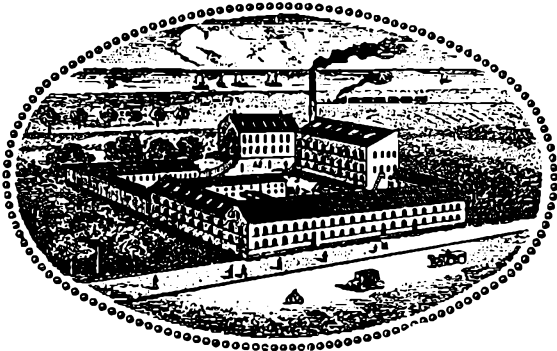

VAREHUS A. WILDE

Smukt og prisbilligt Udvalg i
Kjoler – Bluser – Konfektion
Strømper – Handsker
Korsetter m. m.

C. Schönemann,
Grundlagt 1859 *Nyborg* Telf. 55 og 262

◉ *Forlag* ◉ *Bogtrykkeri* ◉
Litografisk Anstalt ◉ *Papirindustri*

SPÅREKASSEN

FOR

NYBORG BY OG OMEGN

OPRETTET 2. MARTS 1847

KONTORTID HVER SØGNEDAG KL. 10—2 og KL. 5—6.

TELEFON NR. 8

Interessenternes Kapital pr. 31. Marts 1923:

Kr. 14.684.340,26.

Kassens Reservefond pr. 31. Marts 1923:

Kr. 1.090.768,75.

Direktion paa 3 Medlemmer.

Apoteker P. HÅNSEN, R. af D., Formand.

Overretssagfører L. DÅHLERUP, Kontorchef.

A. BECK, Kasserer.

M. PETERSEN, Bogholder.

Kassen har et Tilsynsraad paa 7 Medlemmer,
2 fra Byen og 4 fra Landet, samt 1 valgt af
Handelsministeriet som
Statens Tilsynsførende.

D. Schönemanns Boghandel.

Grundlagt 1859.

En detail. Papirhandel, En gros.

Bogbinderi og Bogtrykkeri.

*Billeder i stort Udvalg,
med og uden Rumme.*

Krystal - Keramik - Porcelæn

Dansk og udenlandsk Litteratur.

Rejseboger, Turistkort, Specialkort etc.

*Abonnement modtages paa alle danske og udenlandske
Blade og Tidsskrifter.*

Musikálter i største Udvalg. Daglig Forskrivning.

Hovedforhandler af

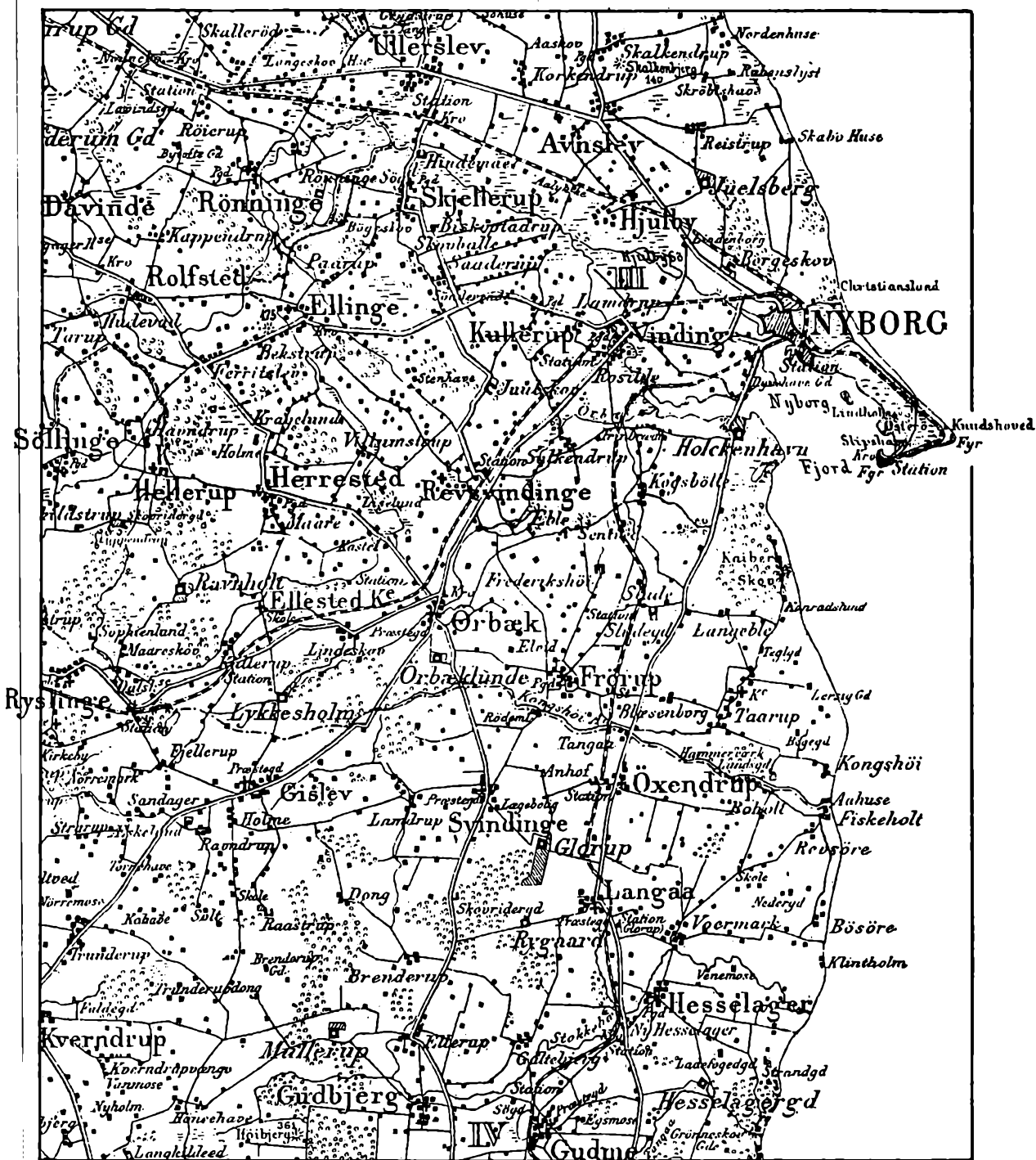
*Kodaks Foto-Apparater,
Kodaks Film samt alt Tilbehør
for Amatører.*

Udførelse af enhver Art af Tryksager. Protokolarbejde.

Indbindinger udføres solidt og billigt.

NYBORG OG OMEGN

V. Schönemanns Forlag. Maalestok 1:140000

Nyborg.

